

МАТЕРИАЛИ
XVII МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦИЯ

НАСТОЯЩИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И
РАЗВИТИЕ - 2021

17 - 25 януари , 2021

Volume 4

Педагогически науки

Музика и живот

София
«Бял ГРАД-БГ ОДД»
2021

То публикува «Бял ГРАД-БГ» ООД, Република България,
гр.София, район «Триадица», бул.« Витоша» №4, ет.5

Редактор: Милко Тодоров Петков

Мениджър: Надя Атанасова Александрова

Технически работник: Татяна Стефанова Тодорова

Материали за XVII международна научна практическа конференция,
Настоящи изследвания и развитие - 2021, 17 - 25 януари, 2021
Педагогически науки. Музика и живот. : София.« Бял ГРАД-БГ » - 72 с.

За ученици, работници на проучвания.

Цена 10 BGLV

ISSN 1561-6908

© Колектив на автори, 2021

© «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2021

МУЗИКА И ЖИВОТ

Магистр аға оқытушы Ахметова Ж.О.

Шымкент қаласы, Қазақстан

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті

МУЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Бүгінгі таңда қоғамымыздың жаңа қарқынмен дамуы, ғылыми-техникалық прогрестердің жетістіктері, еліміздің өркениетті елдер қатарынан көрінуі білім беру жүйесіне де ықпал етпей қойған жоқ. Оқу жұмысын ұйымдастырудың негізгі түрі – сыныптық сабақ жүйесі екені бәрімізге мәлім. Осыған орай менің тәжірибемде сабақтың қалыптасқан дәстүрлі түрінен басқа, дәстүрлі емес сабақтар түрлері де пайда болуда. Олар көбінесе оқытудың жаңаша әдістеріне негізделіп құрылуда. Ондағы мақсатым - әрбір сабақтың оқу - тәрбиелік мүмкіншіліктерін ескере отырып, оны жаңа сапалық сатыға көтеру. Бүгінде оқыту жұмысын осылай ұйымдастыру мен әдістің жаңалығы басқа ұстаздардың жаңа жағдайға байланысты оқу-тәрбие процесін шығармашылықпен пайдаланудың негізгі өлшеміне айналуға. Оқытудың жаңа инновациялық әдістері мен пәнге байланысты жаңа технологияларды пайдалануға итермелейді.

Инновация деген ұғым латын тілінде жаңарту, жаңалық, өзгеріс енгізу деген түсінікті білдіреді. Оның мәні – білім беруге және өздігінен білім алуға негізделген қабілетті дамытады. Қазіргі таңда оқушы- ақпаратпен қаруланған, жан-жақты дамыған тұлға. Оның білімдік қабілеттерін дамыту үшін біздер, мұғалімдер жан-жақты қаруланған болуымыз керек. «Балаға білім бергенде, алыстан жақынға, таныстан жатқа көшіп, жаңа білімді ескі білімге байлап беру керек»-деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, оқыту процесіне жаңа көзқараспен қарау керек. Осы бағыттарда мектептерде музыкадан теориялық және тәжірибелік білім беру жүйесінен біраз тәжірибелер жинақталған, солай бола тұрса да, музыка сабағын жүйелі оқыту, әсіресе қазақ мектептерінде ұлттық бай музыкалық мұрамызды молынан пайдаланудың жолдары әлі де көрсетіле берсе артық етпейді. Басты міндет-оқыту мен тәрбиелеу. Өз пікірінде көрнекті педагог В. Сухомлинский «Өнер- өнегілі , ақылды адамдарды тәрбиелейтін құрал» деп

тәрбие үрдісінде өнерге аса көңіл аудару қажеттілігін қысқа да түсінікті түрде атап көрсетті. Сырлы да сазды әуендерді бүгінгі күн әуендерімен, классикалық музыкамен тақырыпты аша түсіп, оқушыларды музыка әлеміне қызықтыра білу музыка мұғалімінің өз ісінде шеберлігін талап етеді. Оқуға ынтасы барды да, ынтасыздарды да, тәртіптілер мен тәртіпсіздерді де музыка әлеміне қызықтырып, оқушылардың рухани бейнесі, танымын қалыптастыра отырып, қоғамның саналы азаматы етіп шығару – ұстаздардың басты мақсаты және де міндеті болып табылады.

Музыка пәнін оқытудағы жаңа инновациялық әдістердің тиімділігі «Қазақстан 2030» стратегиялық бағдарламасы приоритетінің бірі ұлттық білім моделін қалыптастыру тенденциясымен және Қазақстан білім беру жүйесін бүкіл әлемдік білім кеңістігіне кіріктіруіне сипатталатын білім беру саласы болып табылады. Қазір бүкіл әлемде индустриялық қоғамнан интерактивті қатынас жасауға оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді дамытып отыра алатын информациялық қоғамға, тасымалдау, тарату және пайдалану қызметтерін атқаратын жаңа қоғамға көшу процесі әліде болса қарқындап жүріп жатыр деп айтсақ болады. Бүгінгі күні инновациялық әдістермен оқытуды қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, құзыреттілігін қалыптастыру, тарихи объективизмді ұстана отырып шынайы дерек көздерінен мәліметтерді жинақтау ең негізгі мақсат болыпайқындалады.

Музыка пәнінде жаңа әдістерді пайдалану арқылы мектептегі сабақтарды жаңаша ұйымдастыру, мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, теориялық, ғылыми – педагогикалық және психологиялық зерттеулерге сүйене отырып, оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру, ақпараттық технологиялар мен инновациялық оқыту әдістері арқылы оқушыларды ізгілікке, елжандылыққа, саналылыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану ең алғашқы және де негізгі міндет болып табылады. Тәуелсіздігіміздің 20 жылдығы қарсаңында ұлттық тарихымыздың, ұлттық менталитетіміздің, ұлттық идеологиямыздың қалыптасуына білім беру жүйесіндегі ірі реформалық процестер жетекшілік ететіні даусыз. Теориялық білімді игерту мен жаңғырту және жаңа жағдайға іс жүзінде лайықтап қолдануға үйреткенде ғана оқушылардың алған білімімен біліктілігі

білімге деген талпынысы шынайы да нақтылы қалыптасады. Осындай жолмен қалыптасқан білім мен біліктіліктің танымдық маңызы да зор болады. Мен осы бағытарда сабақты түрлендіруде ақпараттық технологияларды пайдалана отырып сабақты жаңаша түрде ұйымдастыруды жүзеге асырып келемін. Мысалы: Интерактивтік тақтамен жұмыс , мультимедиалық көрніспен, жаңаша тапсырмалар арқылы сабақты түрлендіре отырып өткізуді дәстүрге айналдырдым. Жас ұрпаққа эстетикалық тәрбие беріп, олардың бойына туған өлкесіне, халқына деген адамгершілік пен сүйіспеншілік сезімдерін сіңіруде ұлттық музыка мәдениетінің алатын орны ерекше екендігі белгілі. Халқымыздың осы мақсатын қайта жандандыру мақсатында балаларды қабілетіне қарай, - жыраулық өнерге, терме айтуға , шешендікке тапқырлыққа , айтыс өнеріне үйретуде - ән – саз пәнінің алатын орны орасан зор. Олай болса, оқытумен тәрбиелеудің ой елігінен өтетін әдіс-тәсілдерін жаңашыл педагогтардың тапқан әдістемелерін біліп қана қою жеткіліксіз, оны әркім өз мүмкіндігінше күнделікті сабақта пайдалану қажет. Сонда ғана сабақ нәтижелі болып білім сапасы арттады. Әр мұғалімнің жеке тулғаны оқытуға, білім беруге үйретудегі өз тұғырнамасы болу қажет деп ойлаймын. Олар мыналар:

- Әр оқушының білім деңгейін, қабілетін мүмкіншілігін түсіну:
- Оқушының бойындағы жетістіктері мен кемшіліктерін қабылдау:
- Оқушыларға қиындықтарды жеңуге, кемшеліктерден арылуға көмектесу:

Музыка пәнінің басақа пәндерге қарағанда көптеген ерекшеліктері бар. Мұнда негізінен оқушының қабілеті, бейімділігі баса назарда болуы керек. Дегенмен де оқушыларды бейімдеу, қабілетін дамыту, музыкаға деген қызығушылығын арттру, жақсы ұйымдастрылған сабаққа байланысты. Сондықтан оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыру мақсатында сабақта тақырыпқа байланысты, музыка түрлерінің шығу тарихы, музыка түрлері дамыған елдерде, музыка әр саласындағы белгілі композиторлар өмірімен Қазақстандағы әлем елдеріндегі композиторлармен музыка жұлдыздары тағы басқа, музыка туралы толық мәліметтер беріп отыру. Сонымен бірге оқушыларға бұқаралық ақпарат құралдары, журналдардың тағы басқа, әлем елдеріндегі атақты композиторлар және мәдени жаңалықтарға шолу жасап отыру қажет. Осы тұрғыда оқушылар атақты композиторлардың жетістіктерге жетудегі еңбектерімен таныса отырып, өздеріде, сабақта әр тапсырманы ыждағаттылықпен, белсенділікпен

орындауғатырысады.

Оқушылардың қызығушылығы белсенділігі артқасын сабақта білім сапасының арттатыны сөзсіз. Ұлы неміс педагогы А. Дейстербергтің «Жаман мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойға үйретеді» - дегенді. Содықтан да оқушы белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеретін, ойлауға үйрететін ол жаңа инновациялық әдіс тәсілдері болып табылады. Бұл-мұғаліммен оқушыға арасындағы қарым-қатынас, сабақты жақсы оқитын, музыкаға деген бейім оқушылармен белсенді жұмыс істеп қана қоймай, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жақсы ойлар, туғызып қабілеті жеткен жерге дейін еңбек етуін ойластыру. Барлық оқушы өз қызыметін ең төменгі жеңіл тапсармалады орындаудан бастайды да, оларды міндетті түрде толық орындап болғаннан кейін ғана, келесі күрделі деңгейдегі тапсырмаларды орындауға көшіп отырады. Бұл оқушылар арасында бәсекелестікті және әр оқушының өз қабілетіне, қызыметіне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне толық жағдай жасалады. Осылай ойын элементерін әдістерін деңгейлеп орындату арқылы оқушылардың тапсырмаларды орындауда жинаған ұпайларын «Даму мониторингі» кестесіне белгілей отырып, оқушы біліміне талдау жасап отыруы қажет. Өтілетін тақырыптарға байланысты қызықты сергіту ойындарын ойнатудың да сабақ сапасын арттыруға, оқушының ынтасын артыруға да, шыңдауға ықпалы орасан зор.

Атап айтсам: Кім шапшаң?, Әуенді тап, Сөз жұмбақтар т.б сонымен қатар ұлттық музыка әлеміне байланысты сабақты түрлендіріп өткізуге жаңа инновациялық технологияларды қолданудың да орны орасанзор. Осылайша білім беру жүйесіне жаңа инновациялық әдістерді пайдалана отырып, білім сапасын арттыру өмір талабы болып отыр.

Қорыта айтқанда: Мен алдымен жеке тұлғаның әлеуметтік, құзіреттілігін дамытуды керек еттім. Сол арқылы ұжымдық зертеуге қол жетіздім, яғни оқушының өзін-өзі басқарудағы әлеуеті артты.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Ахметова А.Қ. Мектептегі музыка сабағын оқыту принциптері. Алматы., 2002ж.189-б.
2. Ғизатов Б.Ғ. Мектептегі ән музыка сабағы. Алматы.,1968ж.
3. Сағынтаев П. Шәндібаева А. Бастауыш сыныптарда музыкалық тәрбие беру әдістері. Алматы., Рауан баспасы 1996ж.
4. Дүйсембінова Р.Қ. Музыкалық білім беру педагогикасы. Талдықорған., 2001ж.111б.

ҚР Мәдениет саласының үздігі, аға оқытушы Абильдаева А.И.
Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Қазақстан

ХАЛЫҚ ӘНДЕРІН ЗАМАНАУИ ӘНДЕРГЕ БЕЙІМДЕУДІҢ МАҢЫЗЫ

Қазақ әндеріндегі философиялық ой тереңдігі үнемі дидактикалық мәселелермен қапсырыла қапталдасқан. Қазақ әндерінің қай жанрын алмасақ та, өнегелі өсиет арқылы, ізгілікті мейірбандыққа, татулық пен бірлікке, адамгершілікке, байсалды мінез-құлыққа, сиқырлы ақылдылыққа насихаттап отырады. Сонымен бірге, қазақ халқының тарихын, өмір сүру тіршілігінің сан қилылығын, қоғамдық көзқарастарын, ақыл-ойының жиынтығын танытады. Қазақ әндерінің дидактикалық, танымдық қасиеті негізгі ерекшеліктерін тағы бір қырынан көрсетеді.

Қазақ халық әндерінің жанрлары да көп. Оларды жүйеге келтірілген жіктемелер де баршылық (А.В.Затаевич, Б.Г.Ерзакович, Т.Бекқожина, З.Қоспақов, т.б.). Жіктемелерін бәрін өнертану саласында толық қолдауға болады. Ал педагогикалық салада оларды осы калпында пайдалануға болмайды, өйткені олар әндердің тәрбиелік мүмкіндіктерін жан жақты ашып көрсетуді шектейді. Біздің пайымдауымызша мектеп практикасында мазмұнды пайдалану мақсатында қазақ әндерінің тәрбиелік мүмкіндіктерін былайша жүктеген дұрыс сияқты:

тұрмыс салт әндері (бесік жырлары, балалар мен жастар әндері);

еңбек, шаруашылық, кәсіп әндері (бақташылық, төрт түлік мал туралы әндер, диқан, егіншілік әндері, аңшылық, саяткерлік әндер, жұмысшы әндері);

үйлену әндері (той бастар, той тарқатар, жар-жар, беташар, қоштасу, сыңсу, құдалар әндері);

ұлыс әндері (жарапазан); діни әдет — ғұрыптар тудырған әндер (бәдік, бақсы, сарыны);

жаналазау әндері (естірту, жұбату, көңіл айту);

нақиялы әндер (алғыс, бата, тілек, жұмбақ, мысал-әжуа, күлдіргі мысқыл әндер);

қиял-ғажайып әндер (аңыз әндер, өтірік өлеңдер);

сатиралы — юморлық әндер (әзіл-қалжың, мысқыл, күлдіргі әндер);

тарихи әндер;

әлеуметтік теңсіздік әндері;
эпикалық шығармалар (терме, толғаулар);
айтыс әндері; лирикалық әндер [1].

Ғасырдан жалғасып келе жатқан халық әндеріне құлақ салу, халқымыздың қанымен бірге пайда болып, ажырамас серігі болып кеткен ән өнерін оқушыларға яғни, келешек ұрпақ жеткізу шарт. Оқушының орындаушылық шеберлігімен қатар, көркемдік әдеби оймен, әуендік талғамының да тұрақты өсіп тұруына үнемі назар аударуы, оқушының жан-жақты дамуы, шеберлік деңгейімен адами және рухани байлығының астасып жатуы, музыкалық білімі мен тәрбиесінің негізгі мақсаты екенін білу, және осы тұрғыда арттыруымыз тиіс. Сол себептен «Халық әндерін заманауи әндерге бейімдеу» бағдарламасын құрастырып жасаған болатынмын. Бағдарламаның мақсаты - оқушылардың музыкалық мәдениетін қалыптастыру, халық музыкасы арқылы ақыл-ойы мен дене жағынан дамуды, адамгершілік, тазалық пен өмірге деген көзқарасын қалыптастыру; оқушылардың орындаушылық қабілеті, тұлғаның шығармашылық қабілетін дамыту, оқушылардың музыка өнерінің негізі мен оның өмірімен байланысы жайлы түсінігін жетілдіру, бағдарламаның тақырыптық құрылымында көрсетілген басты мәселелерді, музыкалық, тәжірибелік іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыру, музыканы түсініп шығармаларды мәнерлі орындап, орындағанда әуенінің таза болуы, ырғақты сезіне білу, вокалды-ән айту дағдыларын қалыптастыру мақсатымен қазақ халық әндерін және композиторлардың ән-күйлерін заманауи профессионалды музыкалық шығармалар, жергілікті сазгерлердің ән-күйлері келтіріліп отырып, өзінің өмірінде музыкалық дағдыларын қолдана білетін, өз Отаны – Қазақстан Республикасын сүйеге және адамгершілік қасиеттерге тәрбиелеу болып табылды.

Міндеттері: қазақ халқының мәдениетіне қызығушылығын және сыйластық сезіміне тәрбиелеу, музыкалық мәдениеттің негізгі кәсіби жанрларын анықтау және тыңдау, әуезге эмоционалды үн қату қабілетін дамыту. Музыкалық мұраға деген қызығушылығын, музыка жайлы, музыкалық алғашқы мәліметтерге ие болу, практикалық білім, білік, дағдыларды қалыптастыруда тыңдау, ән айту, музыкалық-ритмикалық қозғалыстарға, музыкалық аспаптарда ойнау, импровизациялай білуге, яғни музыкалық-шығармашылық компетенттілігін қалыптастыру. Дәстүрлі қазақ музыкасының өткен және қазіргі замандағы халық өмірімен байланысы және оның композиторлық шығармашылығындағы рөлі туралы білім беру. Мұндай музыкалық іс-әрекеттер түрін біріктірудің басты шарты қабылдау процесін дамыту болып

табылады.

Кезінде халық әндерін ешбір аспапсыз, жалаң дауыспен аттың жалы, түйенің қомында отырып айтты ата-бабаларымыз. Кейіннен домбырамен, сыбызғымен, қобызбен айтты. Ахмет Жұбанов үлкен оркестр құрып, халық әндері оркестрмен де, фортепианомен де орындалды. Ал қазір эстраданың үстемдік құрған заманы. Сондықтан неге бұл заманның да тілімен сөйлемеске? Әнді халыққа жеткізудің жолын іздеу керек. Бізді меңдеп алған эстрада ма? Онда халық әндерін эстрадаға бағыттандар. Тек бояуын кетіріп, өңін бұзып алмасандар болды дегенді үнемі айтамын. Халық әндерін эстрадаға салып та, фольклорлық ансамбльмен де айтуға болады – деп Рамазан Стамғазиев атамыз да айтқан. Бүгінгі бала – ертеңгі елтұтқа. Ал өнерлі бала – белгілі бір мөлшерде қоғамды тәрбиелеуші күш. Қоғамның «тәрбиешілерін» дұрыс тәрбиелеу – бүгінгі күннің басты талабы. Сондықтан балалық шағында сахнаға енді ғана қадам басып жатқан жас бүлдіршіндерді дұрыс жолға салу арқылы қазақ өнерін сақтап қаламыз деген ойдамын [2].

Бір сөзбен айтқанда, қазақ халқының тәрбие саласында пайдаланған талаптары олардың дәстүрлерінен орын тапқан. Олар – балалар ойындары, шығармашылығы, баланың дүниеге келуін (шілдехана), бесікке салуын, қырқынан шығаруын, белгілі бір жасқа толуын (туған күн) мерекелеу, алғашқы қадамына сәттілік тілеу (тұсау кесу), сүндетке отырғызу, алғаш ат жалын тартып мінуі (тақымқағар), жарысқа, күреске түсуі, той жоралғысы («Той бастар», «Жар-жар», «Беташар», «Сыңсу», «Қыз ұзату»), көктемнің келуін мейрамдау (Наурыз), кісі қазасына байланысты салттар (Жоқтау), алыс сапарға шығарып салу, туыстар, көршілер арасындағы әртүрлі тойлар («Соғым», «Шеке», «Бие бау» және т.б.) қонаққа бару, қонақ қабылдау, айтысқа әртүрлі ойын-сауықтарға қатысу, Аламан жарыс, Бәйге жарыс, Көкпар тарту, Қыз қуу, Теңге алу, Қазақша күрес және т.б.

Осы айтылған салт-дәстүрлердің әрқайсысы тәрбиенің өзінше бір құралы, тәсілі немесе әдісі ретінде қызмет етті [3].

Әдебиеттер:

1. <https://bigox.kz/kazak-xalyk-anderinin-tarbielik-mani/>
2. Дүйсембінова Р.Қ. Қазақ әндерінің тәрбиелік мәні. Жинақ. Алматы, 2005
3. Ахметова М. Ән өнері және уақыт - Алматы: "Өнер" 1993.

Баймуханова Жаннат Азимхановна

*магистрант Казахской Национальной академии искусств имени Т.Жургенова
(Алматы, Казахстан)*

ПРОБЛЕМЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИСКУССТВЕ И КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ КАЗАХСТАНА

Общее направление цифровых технологий в искусстве.

Технологический прорыв на примере театрального искусства.

Цифровизация в музыкальной сфере искусства.

Новые технологии в кинематографии.

Обзор казахстанского пространства цифровой трансформации.

«Воображающая сила» - под ней аль-Фараби понимает способность человека удерживать и восстанавливать в памяти образы чувственно-воспринимаемых предметов, «силу», посредством которой он сохраняет образы ощущаемых им вещей после того, как эти вещи ушли из поля деятельности чувств [1]. Естественными ощущениями являются те, которым свойственна завершенность и которые приносят удовольствие (из трактатов Аль-Фараби).

Реалии современной жизни показывают и уже диктуют новые способы и подходы к внедрению цифровых технологий в искусство и определяют место человека в новом культурном пространстве. Раньше мы могли только наблюдать за перформансом или рассматривать инсталляцию на месте демонстрации, то теперь у нас есть возможность участвовать в виртуальном мероприятии инсталляционного объекта или концертного, или театрального представления, или визуальной игры, которая своего рода является тоже искусством в мультимедийном контексте изображения. Пользовательская интерактивность трансформирует любой авторский замысел, а само произведение основано на цифровых методах работы с информацией: рандомизацией, базой данных, визуализацией и пр. Цифровые трансформации и в музейном фонде и в библиотечном использовании материалов, и в выставочных пространствах

экспонирования произведений искусства – это сегодняшнее состояние культурного цивилизационного преобразования, его осознание реального мира.

По исследованиям Microsoft в начале 2020 года некоторые цифры процентного соотношения необходимости цифровой трансформации культурной сферы общества подтверждают ожидания, а именно более 30% общественной сферы культуры в мире, в Казахстане в том числе, реализует стратегию цифровизации, 26% - разрабатывает, а 33% – планирует это сделать. На примере направления цифровой демонстрации музейного фонда основным приоритетом явилось создание цифровых возможностей для виртуальных посетителей, где можно явно наблюдать перемещение по виртуальным залам музеев мира с любой точки Земного шара с использованием интернет ресурса. И в фокусе интерактивного взаимодействия с клиентами происходит виртуальное перемещение не только во время посещения выставок, но и через онлайн-форматы. С привлечением специалистов по компьютерным и автоматизированным системам очень быстро внедряются цифровые технологии в культурное пространство современного человека и в искусство в частности. Появление *«цифровизированного искусства»* как переосмысленного познания технологических реалий являются феноменом современной повседневности.

Что называют цифровым искусством (также компьютерным, мультимедийным)? Художники и искусствоведы понимают творческую деятельность, основанную на использовании информационных (компьютерных) технологий, результатом которой являются произведения в цифровой форме или созданные изначально с применением компьютера, а также принципиально новые виды художественных работ, существующие в компьютерной и сетевой среде. Термин относится к авторским произведениям, которые создаются, модифицируются и представляются при помощи компьютерной техники [2].

Цифровое искусство может быть интерактивным (интерактивные инсталляции, сетевое искусство, цифровые телекоммуникационные проекты), машинно-генерируемым (фрактальное, алгоритмическое искусство) или созданным рукой автора, точнее, с помощью программного обеспечения (цифровая фотография, цифровая живопись, трехмерная арт-анимация, кино и пр.). Уже с первых шагов своего становления в начале 1980-х гг. цифровое искусство представлялось художникам, критикам и исследователям как передовой ориентир в эстетике проявления человеко-машинных коммуникаций,

искусственного интеллекта, биотехнологий (оптикохимических), компьютерных интерфейсов (в электронной технике), виртуальных реальностей (раннем телеискусстве) и т. д. Художники стремились обновить язык искусства, освоив новые возможности виртуализации образа (видеокультуры), осмыслить телекоммуникационные и виртуальные пространства, используя при этом доступные цифровые девайсы и технологические новации. 1990-х гг. в целом продолжила вектор де-материализации объекта искусства, который был подготовлен поколениями художников, начиная с художественного авангарда, особенно авангарда «второй волны» 1950—1960-х годов [3].

Концепт нематериальности искусства вновь становится актуальным в 1990-е гг. в связи с *цифровыми инсталляциями и телекоммуникационными арт-проектами, тиражированность экранного искусства*. Художники 90-х стремились продемонстрировать возможности виртуальных пространств как альтернативных миров, показать, что нематериальное время и виртуальное пространство становятся главным творческим средством для *медиа-художника*, а современные телекоммуникационные произведения фиксируют полную де-материализацию искусства. Они надеялись, что компьютер может стать не просто средством для симуляции и репрезентации реальности, но новой средой существования искусства, свободной от давления бизнеса, власти и художественных институций. Художники-пионеры цифрового арта полагали, что в связи с уровнем развития технологий искусство более не должно восприниматься как материальный объект, а быть *переосмыслен в категориях теле-присутствия и де-локализованного виртуального субъекта*. Начало XXI в. обозначило новый этап в осмыслении цифровой эстетики и цифрового искусства [4]. *Новой эстетикой демонстрируются: пикселизированные изображения бытовых вещей, 3D-принты, цифровые разноцветные фото, фотографии для Интернет использования, дизайнерские разработки и эскизы, медиа-кадры*. Таким образом, постцифровое искусство материализует цифровые компьютерные формы в реальные объекты, *аналоговое и цифровое оказываются объединены*. Художники используют реальные материалы, как будто они работают с *компьютерными формами и пикселями*.

Новое поколение художников, дизайнеров и мыслителей, выросших в условиях тотальной цифровизации, обращается к постцифровым практикам low-fi, чтобы *представить современный мир как гибридный*, в котором цифровое и

реальное, искусственное и материальное равноправны, сосуществуют, имея равную ценность. Здесь, прежде всего, прослеживается попытка восстановить ценность материальности, телесности, тех качеств, которые присущи именно человеку, человеческому началу [5-6].

В наше время арт эксперименты вряд ли кого-то могут удивить. Выросло новое молодое поколение, с детства знакомое с самыми современными гаджетами, компьютерами, виртуальными игровыми реальностями и пр. Современные художники свободно владеют цифровой техникой и широко используют ее при создании своих работ. Они относятся к цифровой компьютерной среде, сетевым коммуникациям, как к неотъемлемой части реальной жизни, в которой постоянно «*быть в онлайне*» является фактом само собой разумеющимся.

Теперь цифровизированные установки в различных сферах жизнедеятельности человека необратимый процесс. Современный зритель и посетитель настроен на интерактивное участие и ориентирован на индивидуальный контент, что меняет вообще методы представления и пути восприятия современных произведений искусства. Персональный личностный подход к потребителю-зрителю разрабатывает персонализированный блок интересов.

Цифровизация концертных, музейных, выставочных, анонсных процессов где используются технологии *искусственного интеллекта*. Уже более трети общества обратились к мультимедийным решениям. Теперь повсеместно используются *облачные технологии*, где организационные решения своих задач осуществляются с помощью *публичного облака*, где предпочтительны *гибридные сценарии* из-за огромного объема информационного материала.

Помимо этого, современные музеи, театры, концертные площадки активно взаимодействуют с аудиторией дистанционно -- дают возможность приобрести билеты онлайн, используют виртуального гида, реализовывают в онлайн-магазинах для посетителей сувениры, каталоги, книги, дополнительные услуги. Кроме того, активное присутствие в интернет: социальных сетях, проведение рассылок по электронной почте и регулярное *исследование своей целевой аудитории* [7].

Нашу жизнь сегодня затрагивает цифровизация. Готовность организаций культуры и искусства к внедрению современных технологий и развитию

разнонаправленных траекторий как: создание инновационных партнерских решений, опыт международного развития, исследовательские разработки рынка потребления, подготовка специальных кадров с профориентацией школ, далее в колледжах и вузах Казахстана в том числе. Так уже запущены образовательные акции, посвященные возможностям технологий в сфере образования по искусству. Непроизвольное привлечение молодого поколения реализации себя в новом искусстве происходит почти мгновенно.

Подключиться к участию в программе и провести онлайн-занятия на медиа-площадках могут все желающие педагоги и образовательные учреждения в новом дистанционном формате обучения. А обучающиеся интерактивно внедряясь и активно участвуя в выполнении задания через облачные носители и хранилища, пользуясь творческой интерпретацией и скоростью ответного медиа-чата успешно обучаются с 83%-ой вовлеченностью в смыслы занятий.

Когда в 2016 году С. Контрерас-Котербэй и Л. Мироча на страницах в книге «Новая эстетика и искусство» утверждали, что люди уже вошли в новую эру, которую назвали «постцифровой», это удивляло многих потому, что они заметили, что цифровая революция подошла к концу [8]. Однако к 2020 году подтверждаются и констатируются реальные преобразования цифровой быстротекущей трансформации. Где потенциально бесконечные возможности видоизменения и вариаций любого медиа контента (*посредством коллажа или трансформации текстов*) в мире превалирующей коммуникацией и быстрой смене необработанных изображений низкого качества. И чем быстрее темп распространения тем *менее качественнее* изображение с *gif-animation*, использующиеся для *выражения эмоций, мемы и коллажи* из социальных сетей Интернета как целого пласта визуальной культуры. Теперь важна *скорость распространения* образа-наброска, идеи блуждающего намека, некоего призрака скопированного, сжатого, обрезанного, смешанного, вставленного в другие каналы интернет соединения в *быстрая передача копии перерождения от мало напоминающего «первоисточника»* [9].

В новой «цифровизации искусства» вносится еще больше вариативности, *предлагая пользователям персонализированный интерактивный интерфейс управления визуализацией на посещаемом сайте. Непрерывающийся процесс мутаций, трансформаций, наращивания информационной плотности* рассматривается как результат функционирования процессов и коммуникаций в

реальном времени, благодаря генерации и материализации цифровых данных – это определяющая *инновационность в искусстве XXI века*.

На примере театрального искусства, кинематографии и музыкального искусства...

Театр и роботы не так уж далеки друг от друга в контексте современной реальности, как может показаться. Дело в том, что роботы как культурный феномен появились с пьесой Карела Чапека "R.U.R.", описывающей конвейер, на котором умные машины собирают самих себя. Произведение было написано век назад - в 1920 году. Художник с помощью театральных постановок изучал способ восприятия искусства, которое, начиная с XX века, становится своеобразной лабораторией для изучения восприятия (зрителя) [10]. Ярким новатором театральной сценографии с использованием инновационных технологий мультимедиа ресурса стал Йозеф Свобода в поиске новых методов представления и путей восприятия театральных постановок, как зрелищного, глобально-технологического, «многожестового» образца искусства театра [11].

Что интересует современное искусство? К примеру, я что-то показываю на пальцах и вы моментально скроите какой-то образ. Каким образом движения моих рук вошли в ваш мозг и реализовались в виде образов? Над такими возможностями раздумывают современные IT разработчики.

Что именно театр использует? Сейчас в качестве выразительных средств театр использует наушники, любые гаджеты и смартфоны, видеоэкраны и полиэкраны, а также видеосъемку онлайн, бинауральный звук: записи, сделанные с помощью специального микрофона, который имитирует человеческий голос.

В сегодняшнем театре часто бывает, что артист, исполняющий какой-то танец или совершающий какие-то действия, например в "театре предмета", слышит музыку в своих наушниках, но мы ее не слышим. То есть он преобразует звук, который находится только в его голове, в какие-то действия с предметами. Мы видим безмолвное движение, а на самом деле музыка есть.

Некая двойственность пространства наблюдается и когда театр использует видеоэкран на сцене - одновременно мы видим артиста живого и в увеличенной копии его видеоизображения. Одна из задач театра в данном случае

- ответить на вопрос о том, как меняется восприятие человека, когда некая реальность перед ним и одновременно она же на экране.

Есть ещё одна технология, которую театр позаимствовал у современного мира - система случайных чисел. Так, существует несколько спектаклей, где последовательность сцен рождается через механизмы рандомайзера. Дело в том, что в любом смартфоне есть функция перемешивания аудиозаписей и мы можем послушать симфонию и альбом не в той последовательности, в которой он записан. То есть любая последовательность порождает в нас новые эмоциональные связи. Для театра это ещё один любопытный ход, когда сцены спектакля чередуются в случайном порядке.

Цифровизация также позволила создавать спектакли без артистов, или постановки где артисты — это зрители. В швейцарском проекте "Римини Протокол" был создан спектакль, авторы которого побеседовали с людьми, которые вот-вот умрут. И эти люди оставили им какие-то воспоминания - кто-то на аудио, кто-то в виде текста, кто-то в виде предметов быта. Спектакль назывался "Комната без людей". Во время действия зрители ходят по различным комнатам, где есть эти воспоминания - отголоски людей, которых уже нет в живых. А в Санкт-Петербурге есть спектакль "Город-герой" (Александринский театр), где по системе случайных чисел публике на смартфоны приходят куски из дневников людей, переживших блокаду. И зрители в темноте, подсвеченные лишь смартфонами, читают эти фрагменты и как бы присваивают их себе. Это послание, которое приходит к тебе, в твою индивидуальную память. Там нет артистов, но это не помеха. Тебе приходит письмо из прошлого и ты оказываешься за него ответственным [10]. Это очень сильно воздействует на публику.

Развитие науки в музыке не остановилось. В современном динамичном мире именно музыка преобрела и продиктовала ритм времени как 20-го так и 21-го века.

С давних времен Античности знаковый, символический ряд музыкального тона снискал интерес. Далее был систематизирован, математически выверен древними арабо-персидскими просветителями и подхвачен средневековыми монахами – создателями нотной грамоты. На протяжении многих веков развития музыки и в плотную к XX веку изменения творческих поисков и нового звучания приводят к уникальным технологиям в

музыкальном пространстве. Композиторы нового мира все больше *“расщепляли звук”*, и исполнители все больше искали новые звуки *“индустриального происхождения”*. <Джон Кейдж... пришел к музыке, которая включала в себя элементы «шума» и «тишины», естественные, «найденные» звучания, а также электронику и алеаторику. Эти опыты, не всегда художественные, по словам композитора «вводят нас в самую суть той жизни, которую мы проживаем»> [12].

Новое звучание повлекло и новое восприятие в связи с новой реальностью окружающего звуковещания в киноиндустрии и телевидении – приоритетов техногенного века. И последние десятилетия новой эры электронной музыки, именно сейчас нам удастся наблюдать и участвовать в фундаментальных изменениях создания других новых форм искусства, в том числе новой музыкальной эстетики. Благодаря цифровым технологиям в компьютерном моделировании звука и структуры мелодики современные композиторы электронной музыки модернизировали звучание и трансформировали элитарную сферу музыкального сочинительства в индустрию музыкального производства.

С каждым обновлением компьютерных программ и мультимедийных приложений использования, прослушивания и записей индивидуально каждый слушатель может интерактивно влиять на ритмику или оранжировку, на настроение и виртуальную восприимчивость слушателя и пользователя одновременно. Этот феномен цифрового интерактивного влияния потянул за собой все сферы современной жизни, всего культурного пространства в том числе. А в музеях экспонируются первые электроорган и оптофоническое пианино, вокодер для “мутирования” человеческого голоса в “роботоподобный” механический голос речи, терменвокс для альтернативной оранжировки и экспериментального композиторства.

Тем не менее, структуры алгоритмической комбинаторики расширяются и совершенствуются в бесконечном поиске цифрового искусства и создают новые произведения в стилистике В.А.Моцарта или Л.В.Бетховена.

Как в театральной сценографии так и в музыкальном творчестве использование цифровых технологий обязательно подразумевает управление процессом программно-электронного инструментария изнутри или световыми и звуковыми приборами через пульты управления извне. Таким образом, современный композитор владеет возможностями медиа-программирования,

звукорежиссерскими технологиями, умением творчески использовать цифровые технологии в редакции звука.

В вопросе о восприятии музыкальных звуков аль-Фараби, в противоположность пифагорейской школе, не признававшей авторитета слуха в области звуков и принимавшей за исходную точку рассуждений лишь вычисления и измерения, считал, что только слух имеет решающее значение в деле определения звуков (из философских трактатов о музыке Аль-Фараби).

Мировая киноиндустрия как и казахстанская претерпевает сейчас период активной трансформации и развития. Съёмочные группы используют новые технологии для съёмок, кинотеатры предлагают различные форматы просмотра, а студии вкладывают миллионы в создание контента, отвечающего *всевозрастающим требованиям зрительской аудитории*. Несмотря на рекордный рост мирового бокс-офиса, посещаемость кинотеатров сокращается. Так, например, посещение кинотеатров в США и Канаде в 2017 года упало до показателей 1992 года – снижение составило 5,8% при более 1,24 млрд проданных билетов. В целом же, мировой рынок кинотеатров свои позиции из-за увеличения средней стоимости билета и высоких темпов роста рынка кинотеатров в Китае (статистические данные интернет). Такое же резкое снижение показателей 2019 года претерпевает казахстанский кинопрокат.

В чем же причина таких изменений?

Революция Netflix. Американский стриминговый сервис показывает нам удивительную динамику роста – глобальная выручка компании примерно равна бокс-офису. Популярность подобных сервисов составляет серьезную *конкуренцию кинотеатрам* и отнимает значительную часть их аудитории. Ведь если раньше кинотеатры были чуть ли не единственным местом, где можно было посмотреть кино одним из первых, в хорошем качестве и на большом экране, сейчас эта ситуация изменилась.

Второй фактор заключается в увеличении доли 4K контента, а также цифровых устройств, способных его проигрывать. К примеру, аналитики ожидают роста числа 4K UHD ТВ-устройств. При этом технологии HDR будут представлены в более 60% устройств, представленных на рынке. Иными словами, пользователи получают уникальную возможность просмотра контента в высоком качестве у себя дома.

Цифровизация киноиндустрии текущий момент интенсивно видоизменяется под влиянием цифровых технологий. Так, например, многие киностудии предпочитают съемку с помощью широкоформатных камер с разрешением до 8192x4320. Просмотр контента, снятого с помощью такой камеры, требует высоких технических характеристик оборудования, и, несмотря на рост числа лазерных RGB-проекторов в мире увеличение на 100% обеспечить распространение нового формата просмотра крайне сложно.

Следующий тренд является совокупностью вышеописанных – он объединяет направление на цифровизацию, использование нового оборудования для демонстрации контента высокого качества и предложение нового пользовательского опыта для посетителей кинотеатров. Так, кинотеатры трансформирует привычные пространства в мультиплексы с LED-экранами. В них используются устройства нового поколения, в которых применяются последние достижения LED-индустрии. В чем их преимущества перед более старыми аналогами? Во-первых, за счет применения HDR-технологий LED-экран обеспечивает высокий уровень контрастности и яркости изображения, более чем в 10 раз превышающий стандартный показатель кинотеатрального проектора. Во-вторых, LED-экран, в отличие от проекторов, сглаживает оптические искажения и «перекрестные помехи» даже при просмотре 3D-фильмов, тем самым повышая удобство для зрителя. Еще одним плюсом LED-экранов является модульный характер их конструкции – владельцы кинотеатров могут подбирать оптимальный размер экрана вне зависимости от площадей зала.

В числе других важных трендов ближайших лет стоит назвать и распространение 8K телевизоров с искусственным интеллектом. В то время, как киностудии работают над созданием новых киношедевров в 8K производители ТВ научились опережать время с помощью искусственного интеллекта. Телевизоры автоматически преобразует изображения с разрешением 4K и ниже до невероятного 8K. Теперь это не просто растянутая картинка на экране, а изображение с высоким уровнем детализации. Искусственный интеллект оптимизирует свет, цвет, контуры объектов, то есть телевизор сам дорабатывает картинку, делая ее максимально схожей с оригиналом.

Сегодня перед Казахстаном поставлена задача по вхождению в 30-ку самых развитых стран мира, которая требует нового инновационного развития и ускоренного технологического обновления. В своем Послании народу

Казахстана Глава государства объявил о Третьей модернизации, стержнем которой является цифровизация. Это верная тенденция, ведь сегодня большая часть человеческой жизни сосредоточена в устройстве размером с ладонь. Буквально за несколько лет практически все сферы нашей жизни были оцифрованы и переведены в онлайн-версию. В большей степени эта волна коснулась кинематографа. Ясно то, что цифровое искусство является еще одним продуктом на экспорт, который можно не только продавать дорого, но и регулярно привлекать крупные иностранные капиталовложения в развитие этой отрасли.

В мире на данный момент активное распространение получают онлайн-кинотеатры и всевозможные стриминговые сервисы. Буквально за один год, с закрытием стран на карантин, их количество увеличилось почти вдвое, а доход втрое.

Этой весной, наши ближайшие соседи, запустили стриминговые платформы «Кинопоиск HD» и онлайн-кинотеатр «ОККО». Казахстан так же анонсировал скорый запуск собственной стриминговой платформы, однако данных о проекте пока нет.

Отдельно стоит отметить, что в 2018 году в рамках «Цифрового Казахстана» стартовал еще один важный проект. 5 ноября состоялось торжественное открытие международного технопарка IT-стартапов Astana Hub, который с первых дней существования обозначил для себя высокую планку – стать ядром и локомотивом развития экосистемы инноваций Казахстана и признанным в международном сообществе Хабом для развития подобного рода бизнеса. С участием Astana Hub, ответственных лиц по цифровизации МКС, а также представителей АО «Холдинг „Зерде“» и Astana Hub в Нур-Султане провели День цифровизации Министерства культуры и спорта. В ходе мероприятия презентовали несколько проектов — «Единый мониторинг фильмов на территории Казахстана», «Создание единого информационного пространства».

Единая автоматизированная информационная система, где официальные данные по сборам от кинопроката включают в достоверные данные и аналитику по сборам и прокату фильмов в стране, а также ежедневную статистику по количеству зрителей.

Еще один проект, который будет запущен в ближайшее время — *единый цифровой портал с виртуальными турами по объектам культуры Казахстана*. Предполагается создать сеть виртуальных музеев и перевести в электронный формат все существующие музейные фонды, записи концертов, спектаклей и элементы материального и нематериального историко-культурного наследия [13].

Историки современного искусства наблюдают, что на сегодняшний день, в Казахстане сложилась уникальная ситуация для процветания цифрового искусства. Образование художников в сфере новых технологий и в том, как они могут проявиться в создании новых форм искусства – еще одно направление, над которым трудятся различные тандемы современных экспертов и художников.

В непрерывном взаимодействии наука и искусство, техника и искусство, цифровая технология и искусство неуклонно продолжают трансформировать традиционное искусство, заслоняя истинные предназначения искусства. Направляют и создают актуализированное технологичное искусство художники географически удаленные, в коллаборации единого искусства новых парадигм в культурном пространстве Казахстана. Превращаясь в искусство глобальное, где меняется процесс создания художественного образа, внося элемент собственного творчества участника-реципиента и позволяется приближение к театральному искусству, музыке и кино в общем мировом культурном пространстве.

05.12.2020г.

Литература:

1. Гафуров Б., Касымжанов А., Аль-Фараби в истории культуры. — М.: Наука, 1975, 181 с.
2. Paul C. Digital Art. London : Thames & Hudson, 2003. 224 p.
<https://www.microsoft.com/ru-by/about/press.aspx>
3. Ерохин С.В. Эстетика цифрового изобразительного искусства. Санкт-Петербург, Алетейя, 2010, с.432
4. Деникин А.А., Постцифровая эстетика в арт-практиках цифрового искусства. – Тверь: Обсерватория культуры, 2017. Т. 14, № 1
5. Шевчук В. Феномен поворота в культуре XX века Международный журнал исследований культуры. 2013, № 1, с.93—108

6. Ладлоу П. Крипто-анархия, кибергосударства и пиратские утопии. Екатеринбург, Ультра культура. 2005, с.596.
7. <https://www.tadviser.ru/index.php>
8. Contreras-Koterbay S., Mirocha Ł. The New Aesthetic and Art: Constellations of the Postdigital. Amsterdam, Institute of Network Cultures Publ., 2016, 280 p.
9. Steyerl H. The Wretched of the Screen. Berlin, Sternberg Press Publ., 2012, 198 p.
10. <https://www.nta-nn.ru/news/culture/2019>
11. Свобода Й. Тайна театрального пространства.—М, «ГИТИС», 2005.
12. Мамбетов А.А., Творческое использование цифровых технологий в музыке. – Автореф. канд.искусствовед., Алматы, 2010
13. <https://digitalkz.kz/o-programme/>

ПЕДАГОГИЧЕСКИ НАУКИ

К.п.н. Алиева Д.А.

Международный университет информационных технологий, Казахстан

ПОДКАСТЫ КАК ИНТЕРАКТИВНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Дистанционный формат внес коррективы в методику преподавания, сохранив общую нацеленность на результаты обучения, на удовлетворение социального заказа по подготовке современных специалистов. Поиск эффективных методов обучения, направленных на развитие творческого потенциала и индивидуальных особенностей студентов в условиях онлайн-обучения, направлен на создание интерактивных занятий, которые включают проектные виды учебной работы, групповые долгосрочные задания, учитывают новые веяния и достижения во всех сферах деятельности.

Современный медиарынок является источником получения информации, реализации интересов, а также профессиональных амбиций молодежи. Этот фактор учитывается педагогами высшей школы, закладывается в процесс обучения, создавая актуальную креативную педагогическую архитектуру. Педагоги-исследователи подчеркивают образовательный потенциал сервисов и служб Интернета применительно к обучению языкам (И.А. Евстигнеева [1], Н.А. Игнатенко [2], Ю.И. Савостьянова [3], Г. Хобан, [4] и мн.др). В работах перечислены Интернет-технологии, способы применения для развития языковых компетенций у студентов; разработаны сравнительные критерии таких современных Интернет-технологий, как электронная почта, веб-форумы, блоги, вики-технологии и подкасты.

Формат дистанционного обучения активизировал применение подкастов, которые являются значительным сегментом медиарынка и становятся все более популярными.

Подкасты (термин введен в 2005 г.) — это аудиопрограммы, сериалы или блоги на различную тематику, которые можно скачивать или слушать онлайн; способ распространения звуковой или видеoinформации в Интернете. Появились и учебные подкасты, которые включают различные жанры

(интервью, авторский комментарий, панельная дискуссия, документальный сторителлинг). Методические возможности учебных подкастов заключается в доступности в любое удобное время, многократной воспроизводимости, разноплановости, многообразии тематики в зависимости от учебных целей. Помимо этого нужно учесть, что это привычное поле получения информации для молодежной аудитории. Соломатина А.Г. подчёркивает значение подкастов при изучении языка: «Учебные подкасты создаются учащимися на изучаемом языке: тематическое содержание подкаста определяется тематическим содержанием учебной программы. Длительность, тип записи и формат подкаста обозначаются педагогом. Учащиеся создают учебные подкасты и размещают на сервисе подкастов. При подготовке материала подкаста и его записи учащиеся могут развивать все виды речевой деятельности, особенно умения говорения». [5].

В методике преподавания учебные подкасты относят к мультимедиа, интернет-технологиям. Специалисты отмечают возможности подкастов в реализации обучающих целей, получения новой учебной информации. В рамках данной статьи мы хотим рассмотреть подкаст как творческое задание для закрепления технических навыков и развития речевой деятельности студентов продвинутого уровня при изучении профессионального русского языка в техническом вузе.

В качестве финального задания студенты записывают подкаст на профессиональную тематику. Работа может быть индивидуальной или групповой; при выборе темы учитываются индивидуальные особенности и предпочтения студентов, профессионально-ориентированный аспект, актуализируются профессиональные компетенции. Алгоритм создания подкаста следующий: выбрать тему, создать план, записать подкаст, смонтировать, создать аудиовизуальное оформление, представить на обсуждение группе.

Вот примерная тематика подкастов, выбранных студентами:

Киберзащита в сетях Wi-Fi с использованием VPN;

Влияние платформы Тикток на популярность бренда;

Использование облачных платформ в сфере онлайн-образования и др.

Работа по созданию подкаста многоэтапная, носит поисковый, исследовательский характер. Студенты знакомятся с основными жанрами, прослушивают существующие подкасты на русском языке, изучают материалы

на выбранную тему в профессиональном поле. Создавая собственные подкасты, студенты отрабатывают навыки записи, монтажа, создания дополнительных звуковых эффектов, звукового фона. Учитывая учебные цели при изучении языка, подкаст подразумевает создание и запись текста в научном стиле на профессиональную тематику. Критерии оценивания включают оценку содержания, логики текста, его стилистики и языка; важно использование источников и отсутствие плагиата. Защита подкаста носит публичный характер; обсуждение в группе проходит в виде дискуссии, научной коммуникации; при этом оценивается актуальность, раскрытие темы, способ подачи материала, а также грамматическая сторона подкаста. Таким образом, активизируются все виды речевой деятельности на изучаемом языке.

Технология учебных подкастов расширяет профессиональный лексический запас, формирует навыки научного выступления, закладывают основы научно-исследовательской деятельности, делает уроки русского языка профессионально-ориентированными.

Список литературы

1. Евстигнеева И.А. Формирование дискурсивной компетенции студентов языковых вузов на основе современных интернет-технологий// Язык и культура. 2013. № 1 (21). С. 74-82.
2. Игнатенко Н.А Подкасты англоязычного радио в самостоятельной работе студентов на продвинутом этапе обучения иностранному языку Язык и культура. 2016. № 1 (33). С. 148-159
3. Савостьянова Ю.И., Сичинава Ю.Н. Роль информационных и коммуникационных технологий в обучении русскому языку как иностранному в военном вузе // Язык и культура. 2015. № 1 (29). С. 131-138.
4. Hoban G., Nielsen W., Shepherd A. Student-generated digital media in science education: learning, explaining and communicating content // Podcast overview. 2016. P. 39.
5. Соломатина А.Г. Учебные подкасты как средство развития умения говорения и аудирования учащихся. Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. 2011. С.102-104.

Проблеми на обучението на специалисти

Ахметжанова Ж.Б., ф.э.к., доцент

Абдрахманқызы Б., ПМНО-32 тобының студенті

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті.

Қарағанды қ., Қазақстан

АБАЙ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ – УАҚЫТ ТЫНЫСЫ

Кез келген халық өзінің үздік қасиеттерімен, рухани байлығымен, тарихта өшпес із қалдырған данышпандарымен мақтан тұтады. Өткен ғасырдағы қазақ халқының тарихына өз көзімен қарау Шоқан, Ыбырай, Абай сияқты ұлы суретшілер мен ой алыптарының оқшауланған, жарқын, таңғажайып тұлғаларын айқындайды. Осындай данышпандардың қазақ даласынан, осы шалғай өлкеде қараңғылық пен надандық билік құрып, халықтың үмітсіз рухани құлдықта тұншығып жатқан кезінде пайда болуының өзі таңғажайып факт, ерекше құбылыс. Әрине, мұнда көптеген заңдылықтар мен тарихи себептер бар. Бірақ олар өз заманының ұлдары болды және олар сол дәуірдің тарихи қажеттілігіне байланысты дүниеге келді. Сонымен бірге олар тарихпен, тағдырмен, рухани міндеттермен және бүгінгі ұрпақпен тығыз байланысты. Өйткені олардың жұмысы – бұл өткеннің белгісі ретінде қабылдануы керек өлі мұра емес, үнемі жаңарып отыратын, уақыт өте келе әдемі бола түсетін тірі мұра.

175 жыл бұрын қазақтың ұлы ақыны, философы, ағартушысы, қазақ әдебиетінің негізін қалаушы Абай Құнанбаев дүниеге келген еді. Абай мұрасы – ғасырлар бойына жинақталған бүкіл халық даналығын бойына сіңірген рухани байлық. Оның шығармалары өлмейді, уақыт өте келе олар өзекті болып, әлеуметтік, мәдени және рухани өмірге арналған нұсқауларды анықтайды. Абай шығармашылығы әр қазақстандықтың ойында болуы керек.

Абай өзінің тәлім-тәрбие сөздерінің бірінде: «Дүние үлкен көл, заман соққан жел, алдыңғы толқындар – ағалар, артқы толқын – інілер... Ұрпақтар сабақтастықпен алмастырылады, бірақ олардың тыныштығы мызғымас сияқты». Абай заманынан бері көптеген ұрпақ өзгерді, көпшілігі мұхит-тарихтың тұңғиығына батты. Уақыт өте келе тек жоғарылайтын жеке адамдар бар, олардың маңызы барған сайын арта түседі. Тапқыр Абай осындай ұлы тұлғалардың бірі еді. Абай өз дәуірінде дүниеге келген. Ақын шығармашылығы өзі өмір сүрген дәуірдің прогрессивті табиғатымен тығыз байланысты және оның жемісі, жаңалығы.

Абай шығармашылығы оның туған халқының мәдениеті мен тарихындағы тұтас дәуірді құрайды. Ол – қазақ жаңа әдебиетінің, жазба әдебиетінің негізін қалаушы, атасы.

Данышпан ақын өзінің тамаша шығармаларында өз дәуірін дәріптеді. Ол өз шығармашылығымен сол кездегі қажеттіліктерді, туған халқының көркемдік қажеттіліктерін қанағаттандырды. Абай ойын-сауық үшін өз сөзімен сөйлеп өлең жазбаған. Ол көркем әдебиеттің әлеуметтік маңызын терең білді және оны зұлымдық пен надандыққа қарсы күресте өткір қару ретінде шебер қолданды. Абайдың ақындық өнерді, шығармашылықты әлеуметтік маңызы бар құбылыс деп санағандығы өте байыпты әлеуметтік мазмұнмен толтырылған керемет өнер туындылары арқылы айқын дәлелденеді.

Ақынның таңғажайып көркем мұрасымен жақын танысу, әр кезде оған жиі сілтеме жасау бір нәрсеге көз жеткізеді: ол ғасырлар бойы жүрегінде және жан дүниесінде сақталған, бірақ поэзия түрінде шығу жолын таппаған туған халқының қымбат және асыл сезімдеріне тыныс берді.

Өз поэзиясын қатаң сандықтың оқшаулауынан көркем өмірдің салқын демімен дүниеге әкелген.

Абай поэзиясы өзінің шыншылдығымен құнды. Оның әр түрлі тақырыпта, алуан түрлі жанрда жазылған кез-келген шығармасында бірде-бір жалған сөз жоқ. Барлығы қол жетімді тілде, жүрекке жақын жазылған, жанға әсер етеді, үйлесімді.

Абайдың шығармаларын оқи отырып, біз дала кеңістігінің жаңа хош иісімен тыныстайтын сияқтымыз. Сонымен бірге біз ащы қайғыға тап боламыз. Бүкіл қайғылы жағдайды ашатын өлеңдер, сол қиын-қыстау кезеңдердің жағымсыз суреттері көз алдымызға айқын көрінеді. Ақын шығармаларында біз адамдардың жеке бейнелерін, олардың айқын түрлерін, тіпті дәуір типтерін, бүкіл уақыт кезеңінің келбетін көреміз.

Бүгінде Абайдың шығармалары көптеген тілдерге аударылды, оның шығармашылығы шетелдік жазушылардан, ақындар мен әдебиеттанушылардан кең жауап табуда. Мақалалар мен зерттеулер әртүрлі елдерде – Корея мен Қытайда, Үндістан мен Ираннан бастап Еуропа елдері мен АҚШ-қа дейін жарияланады. Қазақ ақыны мен философының мұрасы дүниежүзілік мәдениет қазынасының ажырамас бөлігі болып табылады және оның есімі біздің заманымыздың ең ірі ақындарымен теңеседі.

Абай Құнанбаевтың поэзиясы елдер мен континенттерді жаулап алуда, өйткені бұл оның бүкіл өмірін бейнелейді, жарқын болашақ туралы армандар орындалған еді . Тәуелсіздік жылдары ақынның дауысы ағылшын, беларусь, болгар, корей, моңғол, неміс, поляк, түрік, француз, фарси және урду тілдерінде естілді. Бұл біз үшін мақтаныш, үлкен құрмет.

Абай ақын «Әуелде бір суық мұз – ақыл зерек» өлеңінде:

«Ақыл, қайрат жүректі бірдей ұста

Сонда толық боласың елден бөлек.

Жеке-жеке біреуі жарытпайды

Жол да жоқ жарыместі «жақсы» демек.

Ақыл да, ашу да жоқ, күлкі де жоқ,

Тулап қайнап бір жүрек болады әле

Біреуінің күні жоқ біреуінсіз, - деп келешек жастарға берген өсиетін мәңгі жадымызда сақтаймыз.

Абай атамыз керемет туындылар, өшпейтін мәңгі мұра қалдырды.

Көп адам дүниеге бой алдырған,

Бой алдырып, аяғын көп шалдырған,

Өлді деуге бола ма, ойлаңдаршы,

Өлмейтұғын артына сөз қалдырған, - деп Абай атамыз бүгін 175 жыл бізбен жарқын түрде және жалынды әнмен бірге болды және ол мәңгі өмір сүреді!

Мақаламызды Сұлтанмахмұт Торайғыровтың: «Асыл сөзді іздесең, Абайды оқы, ерінбе, адамдықты көздесең, жаттап тоқы көңілге!» - деген сөзімен аяқтай отырып, келешек жас ұрпақтың бойына Абайды оқыту арқылы өнегелі тәрбиесін сіңіре беруіміз керек. Себебі, Әл-Фараби бабамыз айтқандай: «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы», бұл ойымызды «Тәрбие – тал бесіктен» деген халық даналығы да дәлелдей түседі.

Біз үшін Абай – ұран, Абай шығармашылығы – уақыт тынысы, Абай – халықтың дауысы. Абайдың жарқын бейнесі және оның өлеңдері бізбен мәңгіге бірге.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Абай туралы сөз / Құраст. С.Қорабаев. – Алматы: Өнер, 1994.
2. Георгий Гачев. Қазақтың данышпаны Абай // Аманат. – 2003.

Методически основи на учебния процес

Хрущёв В.А., Омарова М.Т.

*Северо-Казахстанский университет им. М.Козыбаева, Республика
Казахстан*

ПРОБЛЕМА СОЦИАЛЬНО – ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ ПО РАЗВИТИЮ АДЕКВАТНОЙ САМООЦЕНКИ ВО ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Подростковый период является ступенью перехода из детства во взрослость, поэтому важнейшее значение на этом этапе жизнедеятельности ребенка имеет процесс развития его самооценки. На этом этапе подросток вступает в новые формы отношений в окружающей действительности, осознаёт себя личностью, которая обладает, подобно всем взрослым людям, правом на уважение, самостоятельность и доверие. Подросток усваивает из мира взрослых моральные ценности, способы поведения, нормы которые составляют новое содержание его сознания и превращаются в критерии оценки и самооценки.

Безусловно, самооценка является важным регулятором поведения подростка. От самооценки во многом зависят требовательность к себе, его критичность, взаимоотношения ребенка с окружающими, отношения к успехам и неудачам, как в учебном процессе, так и в других сферах взаимодействия с окружающими. Тем самым самооценка имеет непосредственное влияние на эффективность деятельности подростка и дальнейшую его социализацию.

В развитии самооценки личности подростков особую роль играет их участие во внеурочной деятельности. Это объясняется тем, что личность развивается эффективно только во взаимосвязи с другими людьми, в ходе которой складываются личностные и межличностные отношения. Как показывают исследования, подростки с адекватной самооценкой лучше учатся, у них нет резких скачков успеваемости, и наблюдается более высокий общественный и личный статус. Такие дети имеют большое поле интересов, активность их направлена на различные виды деятельности. Подросток с адекватной самооценкой ставит себе цели в жизни, и уверенно идет к ним.

При этом особое значение в развитии адекватной самооценки личности подростка играет социально - педагогическое сопровождение, которое осуществляется с учётом того, что личность является членом сообщества, по отношению к которому педагогическое сопровождение состоит в том, чтобы подросток успешно адаптировался к условиям современного общества, активно включился в его жизнедеятельность. При этом педагог оказывает непосредственную помощь подростку в овладении общечеловеческими ценностями, формировании у него социальных качеств, необходимых для успешной адаптации; передает способы поведенческой деятельности, мышления и систему знаний. Он помогает подростку в расширении методов познания окружающей действительности, развитии воображения, фантазии, художественного вкуса, воспитании нравственных и эстетических чувств, формировании эмоционально - ценностного позитивного отношения к себе и окружающему миру.

Немаловажную роль в развитии адекватной самооценки подростка играют взаимопонимание педагога и подростка, целенаправленное развитие его личностных качеств, систематическое вовлечение подростков в решение коммуникативных задач, направленных на мобилизацию его способностей и индивидуальных возможностей. Нельзя недооценивать совместную коллективную деятельность подростка в различных кружках по интересам. Объясняется это тем, что личность развивается эффективно только во взаимосвязи с другими людьми, в ходе которой складываются личностные и межличностные отношения. Развитие адекватной самооценки подростков при воспитательном процессе во многом зависит и от оценки педагога.

Как показывает практика, развитие адекватной самооценки подростков достигается методом беседы, упражнениями, различными воспитывающими ситуациями, кружками, различными мероприятиями, которые целенаправленно подобраны педагогом.

В результате, в процессе участия во внеурочной деятельности подросток учится справляться со своими трудностями, самостоятельно ставить цели и определять пути их достижения. И, поскольку, педагогическое сопровождение предусматривает поддержку естественно развивающихся реакций, процессов и состояний личности, то оно должно быть направлено на реализацию её потенциальных возможностей, раскрытие индивидуальных особенностей

ребенка, на поддержание значимых качеств личности и коррекцию недостатков развития, на предоставление субъекту воспитательной деятельности права самостоятельно совершать свой выбор и нести за него ответственность.

Литература:

1. Григорьев Д.В. Внеурочная деятельность школьников. Методический конструктор: пособие для учителя. – М.: Просвещение, 2010.

2. Исакова Е.К., Лазаренко Д.В., Рыжикова К.В. К определению понятия «Педагогическое сопровождение» // Межвузовский вестник, 2012. – № 3. – С. 38 – 40.

3. Крутьев В.О. Внеурочная деятельность школьников: пособие для классных руководителей. – М., 2013

4. Соколова Е.Т., Столин В.В. Самосознание и самооценка личности подростка. – М.: Просвещение, 2011

Съвременните методи на преподаване

Магистр, аға оқытушы Балабекова А.А.

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Қазақстан

ҚАШЫҚТЫҚТАН МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

2019-2020 оқу жылының төртінші тоқсанынан бастап қашықтықтан оқытуға шұғыл көшу – мұғалімдер, оқушылар, ата-аналар үшін де әр түрлі сипаттағы қиындықтар, сұрақтар мен мәселелер туғызды.

Осы орайда, музыка пәні мұғалімдеріне де «Музыканы қашықтықтан қалай тиімді оқытуға болады?» деген сұрақтар туындай бастады.

Қашықтықтан оқыту – адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың 3 түрлі формасы бар: онлайн (синхрондық), оффлайн (асинхрондық) және кең таралған үшінші түрі вебинар.

Онлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы.

Оффлайн режимдегі оқыту дегеніміз - интернет ресурстарының көмегімен (электрондық пошта) мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы.

Вебинар дегеніміз – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренинтер өткізу формасы

Оқушылар арасында білім беруді оңтайлы ұйымдастыру қашықтықтан оқытудың төмендегідей нұсқалары бар:

мамандандырылған білім беру ұйымдарында арнайы платформаларды қолдана отырып оқыту;

вебинарлар мен бейнеконференцияларды ұйымдастыру;

Google қызметтерін пайдалану арқылы оқыту;

элеуметтік желілер мен мессенджерлерді қолдану арқылы оқыту (WhatsApp, Viber, Facebook Messenger, Skype және т.б.

Қашықтықтан оқытуды синхронды режимде ұйымдастыру үшін ұсынылған платформа <https://zoom.us>. Аталған платформада нақты уақыт режимінде вебинар сабақтарын, бейнеконференцияларды өткізу, презентацияларды, аудио және бейнематериалдарды көрсету, чат жүргізу, білім алушылардың сұрақ қоюы және жауап алу мүмкіндігі де қарастырылған.

Бейнеконференция арқылы бүкіл топты жинап, түсіндіруге болады. Теориялық материал, викторина өткізу, оның ішінде музыкалық презентацияны көрсету, барлық білім алушылармен сұхбаттасу және т.б. мүмкіндіктері бар.

Ал, мессенджер - бұл смартфонға арналған бағдарлама немесе бірден мүмкіндік беретін дербес компьютер, мәтіндік хабар алмасу, телефонда бейне қоңырауды қолдана отырып қоңырау шалу немесе сөйлесу.

Бүгінгі таңда ең танымал мессенджерлер - WhatsApp, Viber, Facebook Messenger, Skype, ICQ, Google Hangouts.

Онлайн сабақ өткізу – педагог үшін үлкен жұмысты талап етеді. Оқушылармен кері байланысты ұйымдастыру, оқушылардың үй тапсырмаларын мерзімінде орындауы және жіберуі өте маңызды. Практикалық жұмыстың көп бөлігі оқушылардың мұғалім жіберген сілтемелер бойынша дербес орындаған жұмыстары ата-аналар үшін үлкен жауапкершілік пен сабырлылықты талап етеді. Әсіресе, бастауыш сынып оқушылары үшін қиынырақ. Сондықтан, музыка мұғалімі басынан бастап ата-аналармен қарым-қатынасты және байланысты дұрыс орнату, қажет болған жағдайда белгілі бір тапсырмаларды орындау бойынша түсіндірме жұмыстарын жүргізу [1].

ҚР мектептері үшін оңтайлы білім беру платформасы – BilimLand. BilimLand – бұл электрондық оқыту бойынша әлем көшбасшыларының алдыңғы қатарлы жетістіктері негізінде жасалған цифрлық білім беру платформасы. Бұл – заманауи білім беру контентінің ірі сандық кітапханасы, қазақша, орысша, ағылшын тілдерінде барлық пәндерді қамтыған 30 мыңға жуық электрондық сабақ, тренажер, интерактивтік жаттығулар, оқытуға арналған видео, анимациялық фильмдермен қамтылған жиынтық.

Қызықты электрондық сабақтар балаларға мектепке дайындалуға көмектеседі әрі бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген

қызығушылықтарын оятады. Сондай-ақ, музыка пәні бойынша шығармаларды тыңдап, ең қиын тақырыптарды қарапайым және қолжетімді тәсілмен түсіндіре отырып, барлық сынып оқушылары үшін таптырмас көмекші құрал болып табылады. Цифрлық оқыту ресурстарына шектеусіз әрі тегін қолжетімділік – білім берудің сапасын арттыруға бағытталған жақсы бастама [2].

Әдебиеттер:

1. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет.38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет).
2. <http://edunews.kz/lentnews/1093-azastanda-bilimland-platformasyny-cifrlly-blm-beru-resurstary-tegn-olzhetmd-boldy.html>

Баймусаева Б.Ш., Ақылбек А.С.

*Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университет,
Шымкент, Қазақстан республикасы*

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІ ДАМЫМАҒАН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНДА ТҰТЫҚПАНЫ ТҮЗЕТУ КЕЗІНДЕ ОЙЫН ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

Жалпы сөйлеу қабілеті дамымаған мектеп оқушыларында тұтықпаны түзету кезінде пайдаланылатын жаңа тиімді оқыту құралдарына компьютерлік технологиялар жатады. Олар баланың дамуындағы ауытқуларды түзету үшін қосымша мүмкіндіктер жиынтығын ұсынады. Көптеген авторлар атап өткендей, компьютерлік технологияны қолдану педагогикалық процесті оңтайландырады, дамуында ауытқулары бар балалардың білімін дараландырады және кез-келген іс-әрекеттің тиімділігін айтарлықтай арттырады. Логопедия сабақтарындағы компьютер мақсат емес, объект емес, түзету жұмысын жандандыру құралы.

Ойын іс-әрекетінің әдістемесі балаларға бірыңғай көзқарасты құруға, логопедия мен тәрбие жұмысының тығыз байланысын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл белсенді сабақтар мен арнайы сыныптардан тыс балалардың дұрыс сөйлеуін нығайтуға жағдай жасайды. Әр түрлі ойындар жүйесінде балалар шынайы, өмірлік құбылыстар мен адамдардың көзқарастарын бейнелейтін мінез-құлық ережелерін үйренеді. Қалыптасқан қарым-қатынастар формасы тұтықпа балалардың мінез-құлқы мен сөйлеуін қайта құруға және кемшілікті жоюға ықпал етеді.

Тұтықпа балалар үшін сөйлеу тілін түзету нысаны ретінде ойын техникасының артықшылықтары келесідей:

- балалардың әр түрлі әрекет түрлерінде дұрыс сөйлеу және мінез-құлық дағдыларын үйрету және шоғырландыру;

- бұл ойындар жаңа сөйлеу дағдыларын ерекше жағдайлардан (жұмыс орнынан) таныс және күнделікті жағдайларға ауыстыруда қажетті көпір қызметін атқарады;

- ойындарда бала өзінің белсенділігі үшін әр түрлі сөйлеу жағдайларында өзін дұрыс ұстай білуге дағдыланады, ол басқаларға дұрыс көзқараспен

тәрбиеленеді және оның командадағы орны, құрдастары мен ересектер қоғамында барабар мінез-құлық қабілеттері қалыптасады.

Г.А. Волкова жүйелі сөйлеу терапиясының әр түрлі кезеңдерінде кекеш балалармен ойындарды (дидактикалық, ән, ашық, драматизациялық ойындар, шығармашылық ойындар) пайдалану жүйесін жасады [1, 43 б.].

Автор келесі кезеңдерді бөліп көрсетеді:

- тексеру, балалардың сөйлеуін шектеу және сыбырлап сөйлеу,
- ілеспе қайталау,
- сұрақ-жауап сөзі,
- әртүрлі жағдайдағы балалардың тәуелсіз қарым-қатынасы.

Сабақ бір сюжетте оның барлық бөліктері бағдарлама мазмұнын көрсететін етіп салынған.

Тұтықпа балалармен жұмыс жасау барысындағы интеграцияланған ойын жұмыстары жүйесі келесі бөлімдерден тұрады:

- 1) ойын әрекеті әдістемесі (ойын жүйесі),
- 2) логикалық ырғақты кластар,
- 3) білім беру қызметі;
- 4) балалардың микросоциалық ортаға әсері.

Ойын әрекетінің әдіснамасы жеке тұлғаны тәрбиелеуге және осы негізде кемшілікті жоюға бағытталған. И.А. Поварованың пікірінше, ойын іс-әрекеті процесінде тұтығатын балалардың мінез-құлқы нәзік, жұмсақ тәрбиеленеді және олардың сөйлеу қызметі түзетіледі [2, 124 б.].

И.Выгодскаяның, Е.Л.Пеллингердің, Л.П.Успенскийдің әдістемесі логопедиялық эффект сатыларына сәйкес босаңсыту жаттығуларын өткізуге ойындар мен ойын техникаларын қолданудан тұрады: салыстырмалы тыныштық режимі; дұрыс сөйлеу тынысын тәрбиелеу; қысқа сөйлемдердегі байланыс; егжей-тегжейлі сөйлемді жандандыру (жеке сөйлемдер, әңгіме, қайталау); драматизация; еркін сөйлеу байланысы.

Балалармен логопедиялық жұмыс жүргізу барысындағы кезеңдер келесідей:

- жаңа сөйлеу дағдысын қалыптастыруға ықпал ететін кекеш балалардың сөйлеу белсенділігінің төмендеуі;

- сөйлеу тынысын қалыпқа келтіру;

- балаға дұрыс сөйлеу техникасын үйрету - қысылған дауысты дыбыстарға сүйене отырып, шығарылған дыбыстарды айтуға, семантикалық сегментте сөздерді толық айта білуге, үзілістер мен логикалық кернеулерді қолдана білуге үйрету.

Бұл сонымен қатар айтылымдар көлемін біртіндеп кеңейте отырып, дұрыс сөйлеу дағдыларын үйрету (жеке сөз тіркестері, қайталану, әңгіме, драматизация). Авторлар ата-аналарға қатал балалармен жүйелі жұмыс жүргізу, үйде баланың жалпы және сөйлеу режимін ұйымдастыру бойынша практикалық ұсыныстар береді. Олар ұсынған тегіс сөйлеуге арналған білім беру жүйесі үш сатыдан тұрады, олардың әрқайсысында дұрыс сөйлеу шеберлігін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар орындалады.

Е.Ю. Рау өзінің әдіснамасында рөлдік ойынды мектепке дейінгі жастағы балаларды тұтықпа үшін эмоционалды стрессті емдеу құралы ретінде пайдаланады. Автордың айтуынша, рөлдік ойындарды қолдану арқылы патологиялық коммуникативті стереотиптер жойылып, балалардағы тұтықпа түзетудің одан әрі процесі жеңілдейді [3, 64 б.].

Мектеп жасына дейінгі балалардағы тұтықпа түзету үшін ойындар мен жаттығулар жүйесі келесідей жүйелендірілген:

- тонды жеңілдететін ойын жаттығулары (бұлшықет кернеуі);
- сөйлеу тынысын дамытуға арналған ойын жаттығулары;
- дауысты дамытуға арналған ойын жаттығулары:
- сөздерді және қимылдарды үйлестіруді дамыту үшін ашық ойындар;
- жатқа айтуға және тәуелсіз оқуға арналған өлеңдер;
- сөйлеу түрінде сұрақ-жауап түрінде ойын жаттығулары;
- көріністерді оқу және кері оқу үшін әңгімелер, ертегілер;
- диалогтік сөйлеуді дамытатын драматизациялық ойындар.

Ойын әдісін негізгі әдіс ретінде қолдана отырып оқыту келесі кезеңдерге сәйкес жүзеге асырылады:

1) дайындық кезеңі, онда бала үшін тұтықпа, «қиын» жағдайлардың коммуникациялық ерекшеліктерін, сөйлесудің бағдарламалық ерекшеліктерін, рөлдік ойынның дағдысын қалыптастыру деңгейін анықтаумен қатар, автор

дұрыс сөйлеу тынысын, сөйлеудің прозодикалық жағын, мотивациясын, дамуын және жетілдірілуін ұсынады. рөлдік ойын дағдылары;

2) балаларды ситуация құрылымымен және сөйлеу бағдарламасын симуляциялық жағдайларда дұрыс жүзеге асырумен таныстыруды көздейтін бастапқы кезең. Бұл сатыдағы жұмыс конъюгацияланған және көрінетін сөйлеу формалары негізінде жүзеге асырылады;

3) модельдендірілмеген жағдайға көшу кезінде сөйлеу бағдарламасын дұрыс таңдау және орындау үшін оқыту қарастырылған өтпелі кезең. Бұл кезеңде сұрақ-жауап сөйлеуі қолданылады;

4) даярлықсыз сөйлеудің негізінде, түзетілмеген жағдайларда дұрыс сөйлеу әрекеті шоғырланған соңғы кезең. Бұл кезеңде сөйлеуді дұрыс жүргізу шеберлігін күшейтуде маңызды рөл тұтықпа балалардың ата-аналарына беріледі.

Көптеген ойын жаттығулары барысында бала тұтығуды тоқтатады, тегіс сөйлеу рефлексін дамытады. Ол кедергі келтірместен сөйлей алатындығына көз жеткізеді. Балада сөйлеу актісіне бекіту бірте-бірте азаяды, миға қосымша байланыс орнатылады, сауатты сөйлеу динамикасы қалпына келеді. Көріп отырғаныңыздай, мектеп жасына дейінгі балалармен тұтықпаны жою бойынша жұмыс жасау үшін әр түрлі құралдар мен әдістерді қолдана отырып, сөйлеу әрекеті мен сөйлеу жағдайларын таңдауда бір-бірінен ерекшеленетін бірқатар әдістер ұсынылады. Сонымен қатар, оларды жүйелілік пен дәйектілік қағидаттары да қолданылуы тиіс.

Әдебиет:

- 1 Волкова Г. А. К вопросу о дизонтогенезе подражания заикающихся дошкольников // Логопед в детском саду. – 2006. – № 5. – С. 42-45.
- 2 Поварова И.А. Коррекция заикания в играх и тренингах. Серия: Библиотека логопеда. – М.: Изд. АСТ, Астрель. 2009.
- 3 Рау Е.Ю. Роль игровой психотерапии в устранении заикания у дошкольников // Психотерапия в дефектологии / Сост. Вайзман Н.П. – М., 1992.

Баймусаева Б.Ш., Кривоногова В.А.

*Южно-Казахстанский Государственный педагогический университет,
Шымкент, Республика Казахстан*

МЕТОДИКА РАБОТЫ СО СКАЗКОЙ КАК СРЕДСТВОМ РАЗВИТИЯ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Итальянский детский писатель Дж. Родари, говоря о роли сказок в развитии детей, особо выделяет вклад выдающегося русского фольклориста В.Я. Проппа. Он отмечает что «преимущество карт В.Я. Проппа очевидны, каждая из них – целый срез сказочного мира. Каждая функция изобилует переключками с собственным миром ребенка, т.е. каждая из представленных в сказке функций помогает малышу разобраться в самом себе и в окружающем его мире людей» [1].

Целесообразность карт В.Я. Проппа состоит в том, что:

- Наглядность и красочность их использования позволяют ребенку удерживать в памяти гораздо большее количество информации, а значит, и продуктивнее использовать ее при сочинении сказок;

- Представленные в картах функции являются обобщенными действиями, понятиями, что позволяет ребенку абстрагироваться от конкретного поступка, героя, ситуации и пр., а, следовательно, у него интенсивнее развивается абстрактное и логическое мышление;

- Карты стимулируют развитие внимания, восприятия, фантазии, творческого воображения, волевых качеств, обогащают эмоциональную сферу, активизируют связную речь, обогащают словарь, способствуют поисковой активности, позволяют наладить полноценные взаимоотношения со сверстниками;

- Сказка обогащает социальный и предметный опыт детей, служит источником комбинаторной способности ума. Сказке, особенно сказке, сочиненной детьми, мы обязаны возможностью разрешения глобальных нравственных противоречий, где всегда побеждает добро.

Карты В.Я. Проппа оказывают неоценимую помощь в сенсорном развитии детей, так как их воздействие распространяется на все органы чувств, включая тактильные анализаторы. Ребенок выступает не просто в роли пассивного наблюдателя, слушателя, а является энергетическим центром творческой деятельности. Создателем оригинальных литературных произведений.

Существуют различные методики, например универсальная методика Л.Б. Фесюковой [2, с. 29], развивающие образное и логическое мышление ребенка, его творческие способности, речь, знакомит детей с миром природы и помогает подготовить их к школе.

Особое внимание уделяется на развитие ребенка до такого уровня воображения и мышления, который помогает ему различать реальную жизнь и фантазии. Воображение очень полезно и важно для дошкольника: оно делает его жизнь индивидуально-творческой, неповторимой, нестандартной. Малышам предлагается впервые отойти от стереотипов и изобрести новую сказку или какой-то ее эпизод.

Трудно отрицать роль сказок, художественных произведений и в развитии правильной устной речи. Если говорить традиционно, то тексты расширяют словарный запас, помогают верно строить диалоги, влияют на развитие связной речи. Но помимо всех этих, пусть и узловых, задач не менее важно сделать нашу устную и письменную речь эмоциональной, образной, красивой.

Умение задавать вопросы, так как, по мнению авторитетных отечественных и зарубежных психологов (А. Запорожец, Л. Венгер, А. Фромм, Д. Добсон и др.), умение в контексте разумно сформулировать вопрос является одним из показателей успешного развития дошкольников. Конечно, в течение дня ребенок ситуативно задает массу вопросов. Но гораздо труднее ему будет поставить шуточный вопрос героям сказки.

Кроме спонтанного формирования основ устной речи, требуется специальное обучение. В этом плане большое значение имеет конструирование слов, словосочетаний и предложений. Л.Б. Фесюкова предлагает использовать следующие приемы:

- срифмовать два слова (кузнец – удалец), а затем можно и нужно переходить к рифмованной цепочке и двуступицам как предвестникам словотворчества;
- составить достаточно длинное, распространенное предложение в игре «От каждого - по словечку».

Хорошо известно также, что элементы лингвистического образования закладываются с самых ранних лет. В этой связи крайне важно не только научить ребенка устно сочинять, но и показать ему новые возможности, открывающиеся в жанре письменного общения друг с другом. Самые простые виды такого общения, по мнению Л.Б. Фесюковой, это записки, телеграммы, короткие письма. И любимые герои сказок, художественных произведений являются первыми объектами такого общения. Берем, к примеру, сказку «Красная шапочка» и решаем с детьми, кому лучше отправить записку, кому письмо, а кому телеграмму, да еще срочную. И вместе с ними начинаем сочинять (ребенок говорит, а взрослый записывает, затем вместе читаем и обсуждаем написанное, корректируя и совершенствуя его по содержанию и стилю). Ребенок чутко улавливает особенности устной и письменной речи, особенно при таком постоянном собственном участии.

До недавнего времени считалось, что дошкольникам сложно понять переносное значение фразеологизмов и пословиц. Однако исследования Ф. Сохина и других авторов показали несостоятельность этого тезиса. Чтобы помочь детям уяснить идею сказки и переносный смысл форм малого фольклора, Л.Б. Фесюкова предлагает к произведению подбирать фразеологизмы и пословицы и вместе с детьми обсуждать смысл каждой из них, тем самым

помогая ребенку запоминать поговорки, учиться применять их к месту, более четко уяснять внутреннее содержание сказки.

Важным, по мнению Л.Б. Фесюковой, является воспитание чуткости к слову. Формированию такого чутья будут способствовать следующие приемы в работе со сказками:

- найти ласковые, красивые, сказочные, грустные слова;
- сочинить длинное и в то же время смешное слово;
- разобрать слова с одинаковым написанием, но в различных по смыслу значениях. Этому способствует правильное ударение (мука – мука), а порой различный контекст (собачий хвост – собачий характер);
- объяснить этимологию слова;
- произнести без гласных звуков слово и предложить ребенку узнать его.

Очень хорошо, когда в доме есть «волшебная палочка». Обученный владению «волшебной палочкой» дошкольник сам начинает действовать, вызволяя таким образом героев из беды. Возникает так называемая обратная связь: ребенок сам активно творит добро, фантазирует, развивает собственное воображение.

Следующий метод в общей системе развития мышления, речи и воображения – «Постановка проблемного вопроса». Детям традиционно задается масса вопросов по тексту сказок. Они нередко сформулированы на уровне констатации (Куда пошла Красная Шапочка?). Но куда полезнее вопросы поискового характера (почему, зачем, каким образом).

Так же Л.Б. Фесюкова предлагает использовать игры, например: «А если бы...», «Хорошо-плохо», придумывать новые названия сказок, не искажая идеи произведения.

Сказка играет большую роль в развитии познавательных процессов ребенка. С ее помощью можно корректировать неблагоприятные варианты развития дошкольника. С помощью сказки можно повысить уровень связной речи, что очень важно для дальнейшей подготовки к школе.

Произведения устного народного творчества являются эффективным средством развития у старших дошкольников выразительности речи в единстве вербальных и невербальных компонентов. Это обусловлено такими особенностями данных текстов, как занимательность, образность и эмоциональность языка, традиционность выразительных средств, импровизационный характер исполнения, которые делают их привлекательным содержанием художественно-речевой деятельности, позволяющей детям практиковаться в выразительном исполнении.

Литература:

1. helib.ru/books/dzhanni_rodari/grammatika_fantazii-read-6.html
2. Фесюкова Л.Б. Воспитание сказкой: Для работы с детьми дошкольного возраста. – Харьков: Фолио, 1997.

Баймусаева Б.Ш., Асанкызы А.

*Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университет,
Шымкент, Қазақстан республикасы*

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫС БАРЫСЫНДАҒЫ ОЙЫННЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ РӨЛІ

Балалық шақтың негізгі бөлігін ойын құрайды. Бала ойын арқылы қоршаған дүниені таниды, жеке тұлғасын, мінез-құлқын қалыптастырады. «Бота ұйқтағанда, бала ойнағанда өседі» деген қазақтың халық мақалы текке айтылмаса керек. Ол балалар үшін әлеммен қарым-қатынас кезінде туындайтын шексіз қажеттілік пен қызығушылығынан туындайтын іс-әрекеттің бір түрі. Ойын кезінде баланың ойлауы мен елестеу қабілетінің ерекшеліктері, оның белсенділігі, эмоционалдығы, қарым қатынасқа түсудің қажеттілігі ашық көрінеді. Ойын арқылы бала үлкендер әлеміне еніп, әлеуметтік негізді қамти отырып, рухтық бағалықты қамтиды.

Баланың эстетикалық, физикалық, саналық дамуында ойын үлкен орын алады. Ойынның дамытушы маңыздылығын баланың жанжақты дамуында бағаламау мүмкін емес. Ойын бала жасында органикалық негізді құрайды. Егер де ересектер дұрыс басшылық етсе, ол кереметтіктер тудырады. Ойын баланың іс-әрекет формасы ретінде оның психикалық процестерінің және тұлғалық белгілерінің сәйкестілік дамуына мүмкіндік тудырады. Ойын баладан ынталығын, көпшілдігін, басқа балалармен қатынаста болуын талап етеді. Сондықтан әртүрлі ауытқуы бар балалармен түзету жұмысын ұйымдастыруда ойын әрекетінің маңызы зор. Бұзылған және сақталған анализаторлардың жаттығуына ойын әрекеті ізгі құрал болып есептеледі.

Ойын сөйлеу тілі дамуы мен сөздік қатынастың құралы және белсендірудің қайнар көзі деп айтуға болады. Адамның интеллектуалды және эмоционалды дамуы сөйлеу тілін қамтумен тығыз байланысты. Сондықтан бала жасында тілдің дамуы ерекше орын алады. Бала ойнай ма, еңбек ете ме, осының барлығы қоршаған ортамен қарым-қатынас болып санала отырып, сонымен қатар тілдің дамуының бір негізі ретінде көрінеді. Ойын үстінде сабаққа қарағанда бала күрделі мәселелерді шеше біледі. Ойын баланың ойлау белсендігін арттыра түседі. Ойында бала өз еркімен ойын міндеттерін шешіп және оларды өз сөзімен айта білуге үйренеді.

Әдістемелік дұрыс жоспарланған, оның мазмұнына және ұйымдастыруына қойылатын талаптарына сай келетін халық ойын мүмкіндіктері шектеулі балалармен жүргізілетін түзетушілік жұмыс процесінде сөйлеу тілін түзету және дамыту құрал ретінде алатын орны зор болуы тиіс. Қазақ халық ойындары немесе оның үзіндісі, дәстүрлі қазақ халық ойын процесіне логопедиялық

сабақтың нақты мақсат, міндеттеріне сай әдістемелік дұрыс іріктелген арнайы тәсілдер енгізу, мүмкіндіктері шектеулі балалардың сөйлеу тілінің коммуникативті функцияларын қалыптастыру және түзетушілік міндеттерді шешу мақсатымен ойынның мазмұнын қарастыру және толықтыруды көздейді. Балаларға бір ойын негізінде әр түрлі жақтан амал ету, логопедиялық жұмыста әр түрлі арнайы тәсілдер, материалдар қолдануға, ойынның мазмұны, міндеттері, балалардың сөйлеу тіліне қойылатын талаптарды өзгертуге мүмкіндік туады.

Логопед сөйлеу тілінің даму деңгейіне сүйене отырып, ойынды ойымдастырады, сұрақтар, күрделілігі әр түрлі тапсырмалар тұжырымдайды. Оларды балалардың сөйлеу мүмкіндіктеріне қарай жеңілдетіп немесе күрделендіріп отырады. Осыған байланысты балалардан да жауап талап етеді.

Ойын барысында барлық әрекеттерін сөзбен білдіру, сөйлеу әрекетін белсендіруге қажетті жағдай жасау, дыбыс айтуының, лексикалық-грамматикалық құрылымның бұзылыстарын түзету, моторлы функцияларын жетілдіру; перцепция дағдыларын қалыптастыру; есту, көру, сипап сезу қабылдауларын, психикалық процестерін, көріп есте сақтауын дамыту жүзеге асады.

Мысал ретінде қазақ халық ойындарын алсақ, сабақтың мақсат, міндеттеріне байланысты логопедиялық жұмыстың әр кезеңінде қолдануға болады: дайындық, дыбысты машықтандыру, ажырату, коммуникативті дағдыларын қалыптастыру. Ойын типологиясы, бір ойынды логопедиялық жұмысының кезеңін сақтай отырып, әр түрлі мақсатпен, әр түрлі жастағы, сөйлеу тілінің даму деңгейі әртүрлі балалармен, әртүрлі жағдайда өткізуге кең мүмкіншілік береді.

Ойын реті келесідей:

- Логопед ойынды атайды. Балалар оның артынан қайталайды, содан кейін өзбетінше ойынның атын атайды.

- Балалардың жасына сай, әрекетке ниеттейтін түсінікті және оңай түрде түсіндіру.

- Халық ойындарының мазмұнын балаларға түсінікті және оңай түрде түсіндіру. Әрекеттерді, қимыл қозғалыстарды жаттықтыру. Қалыптастырып жатқан қимылдарды вербальдау. Әр тапсырманың мақсатын, жұмыстың мазмұнын түсіндіру.

- Лексикалық жұмыс ойынның міндетті элементі болып табылады. Ойын кезінде кездесетін жаңа сөздерді балаларға түсіндіріп, қайталатып айтқызу керек.

- Түзету жұмысы логопедиялық сабақтың мақсатына сай жүргізіледі: қимылдарын жетілдіру, дыбыстарды дұрыс айтқызу.

- Әр баланың әрекетін міндетті түрде сөзбен бағалай отырып, ойынды аяқтау. Қоғамдық мотивтерін енгізу.

- Логопедпен және балалармен қалыптастырылған функцияларды бағалау; әрі қарай жалғастыратын әрекетін анықтау үшін ойынға қатысушының әр қайсысының әрекетін бағалау қажет, меңгерген білімдері, дағдылары, іскерліктері бағаланады.

Дайындық кезеңде логопедиялық сабақтың мақсаты мен міндеттеріне байланысты қазақ халық ойындарын, ойын материалын іріктеу, олардың түзетушілік бағытын анықтау, балалардың жеке, психикалық сөйлеу ерекшеліктерін ескере отырып, ойын материалын адаптациялау, дидактикалық-көрнекі материалдарды дайындау, балаларды ұйымдастыру, коррекциялық тапсырмаларды орындауға дайындау жұмыстары жүргізіледі.

Негізгі кезеңде балалардың коррекциялық ойынға үйретуінде қолданатын әдістер мен тәсілдерді анықтау жұмыстары жүргізіледі. Коррекциялық ойын кезінде балалардың сөзсіз функциялары және сөйлеу тілінің компоненттерін қалыптастыру және түзету жұмыстары жүргізіледі.

Қорытынды кезең – ойынға қатысушылардың әр қайсысының әрекетіне сөзбен баға беру жұмыстары жүргізіледі.

Қорыта айтқанда, мектеп жасына дейінгі балалармен жүргізілетін коррекциялық-педагогикалық процесс сөйлеу тіліндегі ауытқуды жоюына кешенді әдіс-амал табуын талап етеді. Балалардың сөзсіз және сөйлеу тілінің процестерін қалыптастыруда логопедиялық сабақтар ойын түрінде өткізілуі тиіс, балаларда тұрақты коммуникативті дағдыларын қалыптастыру мақсатымен көздеу керек.

Үйретушілік, түзетушілік, тәрбиешілік міндеттерді шеше отырып, халық ойындарын ебімен қолдану балалардың шаршағандығын азайтады, балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Ж. С. Кушекбаева, А. М. Ракат, А. Б. Жахан «3-4 жастағы балаларға арналған логопедиялық жаттығулар» атты мақаласында жазғандай, мектепке дейінгі жастағы балаларда сөйлеуді қалыптастыру фонематикалық естуін дамытумен, әрі лексикалық-грамматикалық кезеңінің қалыптасуымен тығыз байланысты. Сондықтан, баланың дыбыс айту кемшілігі ерте жастан және нәтижелі түзетілсе, мектеп кезеңіндегі оқу және жазу қабілетін меңгеруінде қиындықтар болмайды [1, 20 б.].

Әдебиет:

1 Кушекбаева Ж. С., Ракат А. М., Жахан А. Б. 3-4 жастағы балаларға арналған логопедиялық жаттығулар // Молодой ученый. – 2017. – № 51.1 (185.1). – 18-20 бб.

Баймусаева Б.Ш., Бондаренко С.В.

*Южно-Казахстанский Государственный педагогический университет,
Шымкент, Республика Казахстан*

МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГРОВЫХ ПРИЕМОВ В КОРРЕКЦИИ ЗАИКАНИЯ У ШКОЛЬНИКОВ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ

Игры и игровые приемы, согласно мнению авторов (И.Г. Выгодская, Н. Гончарова, П.И. Исагулиев, Е.Ю. Рау), помогут обучить ребенка технике правильной речи: умению говорить на выдохе, делая опору на ударные гласные, слитно произносить слова в смысловом отрезке, пользоваться паузами и логическими ударениями. Помимо этого авторы отмечают, что специальные игры, представленные в этом разделе, дают также возможность постоянно делать необходимые указания по технике речи, исправлять запинки, не привлекая при этом внимание ребенка к речевому дефекту. Данному периоду занятий авторы дали название «В Стране коротких ответов».

Игровые приемы предлагаются для активизации развернутой речи, т.е. для тренировки навыков правильной речи при постепенном расширении объема высказывания. Игры из этого раздела, согласно данной методике, помогают детям четко оформить мысль не только короткими, но и простыми распространенными предложениями. Название этого периода – «В Стране полных ответов» [1, с. 86]. Следующий раздел, по мнению авторов, поможет логопедам использовать игрушки (куклы-бибабо и т.д.) как можно шире на логопедических занятиях, что может способствовать успокоению детей, а также упорядочению и раскованности речи. Два последующих раздела посвящены играм-драматизациям (инсценировки и сюжетно-ролевые игры), в которых используется способность детей к творческому перевоплощению для закрепления навыка правильной речи и приобретения свободы речевого общения [2, с. 82].

Важно не только побудить ребёнка к спокойному общению, но и обеспечить ему возможность говорить чётко, плавно, выразительно, на выдохе. Этому могут помочь игры-драматизации, в которых используется способность детей к творческому перевоплощению для закрепления навыка правильной речи и приобретению свободы речевого общения. В инсценировках дети учатся непринуждённо говорить и действовать, исполняя выученные роли. В сюжетно-ролевых играх при разыгрывании моделей жизненных ситуаций у детей возникает естественная потребность в инициативной речи. В устранении заикания у дошкольников важную роль играет организация и проведение праздников. Задача этапа самостоятельной речи не только коррекция, но и подготовка его психологически к общению в любых условиях. Свообразным

экзаменом для ребят являются выступления на детских праздниках, где присутствуют гости.

В процессе многочисленных игровых упражнений ребёнок перестаёт заикаться, у него вырабатывается рефлекс плавной речи. Он убеждается, что может говорить без заикания. У ребёнка постепенно снижается фиксированность на акте речи, в головном мозге устанавливаются дополнительные связи, и восстанавливается здоровая динамика речи. Развивающая работа предполагает не тренировку определенных навыков, а формирование целостной функциональной системы, которая позволит ребёнку самостоятельно овладеть различными умениями.

В коррекционно-воспитательной работе с заикающимися детьми все игры используются с учетом ряда некоторых принципов. В самом начале работы реализуется принцип деятельности. Каждую игру следует считать, как деятельность, а систему игр рассматривать как совокупность связанных между собой различных видов деятельности. Отсюда игра всегда предполагает выбор темы, сговор на игру, распределение ролей, начало, развитие, завершение игры и оценку поведения детей. Такое понимание игры позволяет логопедам не смешивать игровое упражнение (с мячом, с проговариванием стихотворения под движения и т.п.) с игрой как формой деятельности.

Принципы системности, последовательности и учета возраста позволяют распределить игры в определенной системе с выделением наиболее важных для детей каждого возраста видов игр. Последовательность развития игры на логопедических занятиях у заикающихся детей иная, чем у их правильно говорящих сверстников. Так, если у правильно говорящих детей взрослый, используя игру как одно из средств воспитания, опирается в первую очередь на творческие игры детей, то в коррекционном курсе игра проходит иной путь: от игр с готовым содержанием и данными в них правилами к играм творческим. Такая последовательность использования игр позволяет учитывать клиническую картину заикания, особенности поведения детей и создает условия для развития у заикающихся детей самоорганизации и активности в поведении и речи.

Логопедические цели осуществляются через ряд взаимосвязанных друг с другом игр (дидактических, подвижных игр с правилами, игр с пением и т.д.), отражающих тему занятия и составляющих единый сценарий. На логопедических занятиях логопед создаёт различные игровые ситуации таким образом, чтобы реализовать поставленные цели каждого этапа коррекционной работы.

Методика игровой деятельности применяется на разных этапах обучения различно. В период обследования логопед использует различные игры для выяснения структуры дефекта, психофизических и личностных особенностей детей, для определения характера их игровой деятельности.

В период максимального ограничения речи (режим молчания и шёпотной речи) целенаправленно подобранные игры помогают логопеду и воспитателю

затормозить неправильные речевые проявления и создать условия для воспитания облегчённых форм речи – сопряжённой и отражённой.

Далее осуществляется переход к вопросно-ответной речи, которая также воспитывается постепенно – от полных ответов на вопрос до умения вести диалоги различной сложности. Это создаёт базу для перехода к самостоятельной речи – подготовленной (пересказ, рассказ) и неподготовленной (речь в творческих играх по замыслу самих детей). Закрепление навыков активного общения осуществляется в играх – представлениях, творческих играх с речевым материалом любой сложности, на занятиях по программному материалу, в свободной игровой и неигровой деятельности детей.

Создание целенаправленных игровых ситуаций формирует у детей навыки самостоятельной речи, помогая им переходить от общения словами на первом этапе работы к развёрнутым высказываниям на завершающих курс занятиях. Обязательным моментом является подведение итогов: совместный анализ игры, успехов и неудач, рекомендации по внедрению достигнутых результатов в жизнь.

Таким образом, методика игровой деятельности способствует созданию единого подхода к детям, тесной связи между логопедической и воспитательной работой, что обеспечивает условия для закрепления инициативного поведения и правильной речи детей вне специальных занятий. В системе различных игр дети усваивают правила поведения в игровых и мнимых, но отражающих реальные, жизненные явления и отношения людей ситуациях. Усвоенные формы взаимоотношений способствуют перестройке поведения и речи заикающихся детей и устранению дефекта.

Вся работа логопеда и воспитателя при использовании игровой деятельности в устранении заикания должна быть направлена на постепенное формирование у детей определенных черт характера, умений и навыков активного поведения, а также самостоятельных форм общения. На логопедических занятиях должен использоваться весь спектр игр и обязательно с учетом основополагающих принципов. Также очень важно для коррекции заикания провести работу с родителями и объяснить им важность всех этапов работы: режима относительного молчания, шепотной, сопряженной, отраженной, а также вопросно-ответной и самостоятельной речи.

Литература:

1. Выгодская И.Г., Пеллингер Е. Л., Успенская Л. П. Устранение заикания у дошкольников в игровых ситуациях: Кн. для логопеда. 2е изд., перераб. и доп.–М.: Просвещение, 1993, с. 86.
2. Гончарова Н. Театрализованные игры в коррекции заикания // Дошкольное воспитание. –1998– № 3. – С.82-85.

Алпысов С.Т.

Абай Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті

Горохов А.С., Сотниченко Е.А.

М.Қозыбаев атындағы ОҚМ

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ САПТЫҚ ДАЯРЛЫҚТЫ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бастапқы әскери және технологиялық дайындық бойынша міндеттерді орындаудың сәттілігі оқу-тәрбие жұмысын жоспарлау принциптерін, оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің психологиялық-педагогикалық негіздерін, оқу-тәрбие процесін жетілдіру жолдарын, оқушылардың білімін есепке алу және бағалау өлшемдерін білуге міндетті бастапқы әскери және технологиялық даярлықты ұйымдастырушы-оқытушының сабақтарды шебер ұйымдастыруына байланысты. Сонымен қатар, алғашқы әскери және технологиялық дайындықты ұйымдастырушы мұғалім жұмысқа шығармашылықпен қарауы керек:

- сабаққа ұтымды дайындалу;
- оқу материалын проблемалық баяндау дағдыларымен;
- эвристикалық әңгіме жүргізу және пікірталас жағдайларын жасау дағдылары;
- миға шабуыл және миға шабуыл әдістерін қолдана отырып, сабақта зияткерлік-шығармашылық атмосфера құру біліктерімен;
- оқушылардың оқу-зерттеу қызметін ұйымдастыру дағдылары.

Бастапқы әскери және технологиялық дайындық бойынша оқу бағдарламасы оқу процесін оқушылардың пән салалары бойынша білім мен іскерлікті саналы түрде меңгеруі үшін әр пәннің әдістемелік әлеуетін пайдалануға, оқу, жобалау, зерттеу іс-әрекеттері тәсілдерін меңгеру арқылы дербестікті дамытуға, әлеуметтік-мәдени кеңістікте бағдарлану білігін алуға бағыттайды.

Оқу бағдарламасы қырықтан астам тақырыпты қамтиды: "Қазақстан Республикасының Қарулы күштері – мемлекеттің әскери қауіпсіздігінің кепілі", "Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының жалпыәскери жарғылары", "тактикалық даярлық", "атыс даярлығы", "саптық даярлық", "әскери топография", "әскери Робототехника негіздері", "тіршілік қауіпсіздігі және ақпараттық технология негіздері" [1].

"Саптық дайындық" бөліміне толығырақ тоқталайық.

"Саптық дайындық" әскери оқыту мен тәрбиелеудің маңызды бөлімдерінің бірі болып табылады. Ол оқушыларды тәртіпке салады, олардың саптық дұрыс түзелуін, саптық амалдарды тез және анық орындай алуын дамытады, ұқыптылыққа, ептілікке және төзімділікке баулиды.

"Саптық дайындық" - бұл тек практикалық мәселе. Әрбір әдіс немесе әрекет белгілі бір дәйектілікті сақтай отырып, бірнеше рет қайталануы керек:

- қабылдауды (әрекетті) атаңыз және ол орындалатын пәрменді жіберіңіз;
- қабылдаудың (іс-қимылдың) тұтастай, содан кейін оны орындау қағидалары мен тәртібін бір мезгілде қысқаша түсіндіре отырып, бөлімдер бойынша үлгілі орындалуын көрсету;
- білім алушыларға қабылдауды (іс-қимылды) орындау техникасын алдымен бөлу бойынша, содан кейін жалпы үйрету;
- жаттықтыру, оқушылардың орындау (іс-қимылдың) қол жеткізе отырып, ептілік, жылдамдық пен дәлдікті әрекет.

"Саптық даярлық" бойынша сабақтар саптық плацта немесе арнайы жабдықталған алаңда өткізіледі. Сабақ қарсаңында НВиТП-нің оқытушы-ұйымдастырушысы бөлімше командирлерін өздерінің көмекшілері ретінде дайындауы керек.

Сабақтарды оқу бағдарламасының талаптарына сәйкес жүргізу ұсынылады: взвод салу, студенттердің болуын және олардың сыртқы түрін тексеру, қажет болған жағдайда ескертулер жасау және кемшіліктерді жоюды ұсыну. Взвод екі қатарлы кеңейтілген жүйеде құрылады, онда әр оқушы өз орнын

білуі керек. Содан кейін тақырыпты, сабақтың мақсатын және оқу сұрақтарын жариялаңыз. Осыдан кейін сіз бұрын зерттелген кейбір саптық әдістердің орындалуын тексеруіңіз керек.

Сабақтың негізгі бөлігінде НВиТП оқытушы-ұйымдастырушысы зерттелетін қабылдауды (әрекетті) орындау техникасын тұтастай және элементтер бойынша көрсетеді, содан кейін оның командасы бойынша көрсетілген қабылдауды (әрекетті) оқушылар орындайды. Жаттығуды жұппен өткізуге болады: әр жұпта ұлдар кезекпен бір-біріне командалар береді. НВиТП оқытушы-ұйымдастырушысы саптық тәсілдердің дұрыс орындалуына ерекше назар аудара отырып, оқушылардың іс-әрекеттерін қадағалайды және олар жіберген қателерді түзетеді. Әр сабақ студенттердің іс-әрекеттері мен әдістерін қысқаша талдаумен аяқталуы керек.

Оқушылардың жеке саптық тәсілдерді орындаудағы дағдыларын жетілдіру арнайы сабақтарда да, дене шынықтыру, тактикалық және атыс дайындығы сабақтарында да, сондай-ақ барлық құрылыстарда, қозғалыстарда және қорғаныстық-бұқаралық және спорттық іс-шараларды өткізуде де жүзеге асырылады [2].

Осылайша, НВиТП-ның оқытушы-ұйымдастырушысы сабақтарда жүзеге асыратын саптық дайындықты жүргізу оқушылардың санасына, сезіміне, психикасына және физикалық дамуына педагогикалық Ықпал етудің ұйымдастырылған және үздіксіз процесі болып табылады және оқу-тәрбие процесінің барлық аспектілеріне әсер етеді.

Литература:

1. Методические рекомендации по изучению предмета «Начальная военная и технологическая подготовка». Методическая рекомендация. – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2017. – 121 с.
2. Методика строевой подготовки: учебное пособие, М: Воениздат, - 176 с.

Социална педагогика

Баймусаева Б.Ш., Ахмедова Д.Д.

*Южно-Казахстанский Государственный педагогический университет,
Шымкент, Республика Казахстан*

МЕТОДЫ И СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ ОБРАЗНОСТИ РЕЧИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Под выразительностью речи понимается не только эмоциональная окрашенность звучания, достигающаяся междометиями, силой, тембром голоса, но и образность слова. Для того чтобы ребенка мотивировать на использование образных характеристик в речи по типу языка сказки, необходимо поставить задачу, связанную с его творческой речевой деятельностью. Такая деятельность будет успешна при условии, если ребенок поймет, как, каким образом он может строить фразы с образными характеристиками. Только тогда он получит удовольствие от этой деятельности.

Одним из основных показателей уровня развития умственных способностей ребенка можно считать богатство его речи. Взрослым важно, поэтому, поддержать и обеспечить развитие умственных и речевых способностей дошкольников.

Работа над образностью речи включает следующие направления:

Первое направление «Создание образных характеристик сказочных объектов», в которых представлены технологические цепочки, позволяющие достаточно гарантированно научить детей 5-7 лет составлению сравнений, загадок и метафор.

Второе направление «Составление рифмованных текстов по образным выражениям сказки».

Третье направление Педагогическое воздействие для решения этой дидактической задачи организовано как последовательность творческих заданий, развивает у детей «языковое чутьё».

Четвертое направление «Составление творческих рассказов по иллюстрациям».

Система игровых заданий, в результате которых практически каждый ребенок может составить несколько творческих рассказов по иллюстрациям к сказкам. «Составление текстов сказочного содержания» содержит алгоритмы по развитию у детей способностей сочинять сказки различных типов:

- обучение созданию образных характеристик сказочных объектов.
- обучение детей выразительности речи - одна из проблем дошкольного воспитания.

Работа по обучению детей образной речи должна начинаться с обучения детей созданию сравнений, загадок. Упражнения проводятся не только в ходе образовательной деятельности по развитию речи, но и в свободное время. Модель составления сравнений включает следующие компоненты:

- воспитатель называет какой-либо сказочный объект;
- обозначает его признак;
- определяет значение этого признака;
- сравнивает данное значение со значением признака в другом объекте.

Сначала отрабатывается модель составления сравнений по признаку цвета, формы, вкуса, звука и др. Далее тренинги усложняются:

- в составляемой фразе не произносится признак, а оставляется только его значение (одуванчики желтые, как цыплята);
- в сравнениях усиливается характеристика, второго объекта (подушка мягкая, такая же, как лебяжий пух).

В старшем дошкольном возрасте детям дается больше самостоятельности при составлении сравнений, поощряется инициатива в выборе признака, подлежащего сравнению. Традиционно в сказочном тексте встречаются загадки. Наблюдения за детьми показывают, что отгадывание происходит у самых сообразительных дошкольников как бы само собой или путем перебора вариантов. При этом большая часть детей группы являются пассивными наблюдателями.

Развивая образность речи, важнее научить детей составлять собственные загадки, чем просто отгадывать знакомые. Предлагаю следующие модели, которые помогут научить детей составлять загадки.

Модель 1. Для составления загадки выбирают волшебный предмет, которому дети дают образные характеристики по заданным воспитателем признакам. Далее детей просят дать образные характеристики объектам, выбранным для сравнения. Воспитатель предлагает «прочитать» загадку, вставляя между строчками правого и левого столбцов связки «Как» или «Но не». Какой? Что бывает таким?

Модель 2. Для успешного обучения умению составлять сравнения и загадки по тексту сказки рекомендуется проводить с детьми игры и творческие задания.

Составление рифмованных текстов по образным выражениям сказки. Работа с такой формой монологического текста, как волшебная сказка, благоприятствует развитию способности чувствовать художественную выразительность слова, его точность, меткость, образность. Без необычной словесной игры, которая содержится в сказках, ребенок не сможет овладеть «языковым чутьём». Для развития умения применять образные выражения целесообразно использовать детские нелепицы - короткие стихотворения, состоящие, как правило, из пяти строк, которые рифмуются следующим образом:

- первые две строчки рифмуются между собой;

- третья и четвертая строчки рифмуются между собой.
- пятая содержит вывод и не рифмуется.

Модель 3. Основная форма работы – игровые задания и упражнения. Составление творческих рассказов по иллюстрациям к сказкам. Детям трудно пересказывать, а тем более, составлять связные тексты. Большим подспорьем в этой работе могут стать иллюстрации к изучаемым сказкам.

Предлагается обучать детей составлению двух типов рассказов по иллюстрациям.

Первый тип: «Текст-описание». Цель: обучение составлению описательных рассказов по иллюстрации к сказке.

Второй тип: «Текст-фантазия». Цель: составление рассказов фантастического плана по мотивам сказки, изображенной на иллюстрации. Оба типа рассказов можно отнести к творческой речевой деятельности разного уровня.

Очень эффективно использовать моделирование сказки, изображенной на иллюстрации схемами, буквами, картинками, цветом и другими обозначениями. Для этого используется доска или лист бумаги, на котором модели располагаются аналогично композиции картины. Все свои действия, рассуждения, заключения дошкольники сопровождают речью, творчески применяя фразеологизмы, присказки, сказочные повторы.

Исследование О.С. Ушаковой показывает, что специальная работа, направленная на вычленение образности и выразительности художественного текста (сравнений, эпитетов и т.д.), значительно повышает уровень словесного творчества детей [1, с. 97].

Итак, развитие речи осуществляется в разных видах деятельности детей: на занятиях по ознакомлению с художественной литературой, явлениями окружающей действительности, обучению грамоте, на всех остальных занятиях, а также вне их – в игровой и художественной деятельности, в повседневной жизни. Однако обучение родному языку, развитие речи на специальных занятиях являются главной, центральной задачей.

Важнейшей особенностью словесного творчества дошкольников является его взаимодействие с восприятием произведений художественной литературы, которая является черпаемым источником обогащения речи образными средствами. Взаимосвязь этих процессов (восприятия и творчества) исследователи, прежде всего, видят в том, что оба вида деятельности требуют специального целенаправленного развития, только тогда они будут влиять на образное восприятие художественного текста и перенос усвоенных знаний в свои сочинения.

У детей воспитывают способность замечать некоторые выразительные средства. Учат определять и мотивировать свое отношение к героям произведения. Формируют нравственные критерии оценки.

Литература:

1. Ушакова О.С. Методика развития речи детей дошкольного возраста: учебно-методическое пособие, для студентов высших учебных заведений/ О.С. Ушакова, Е.М. Струнина. – М.: Академия. – 2004.

Баймусаева Б.Ш., Мадумарова Д.И.

*Южно-Казахстанский Государственный педагогический университет,
Шымкент, Республика Казахстан*

ОСОБЕННОСТИ АДАПТИВНОГО ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С ООП

Адаптивное физическое воспитание – новое направление в отечественной системе образования и науки, изучающее аспекты физического воспитания людей, имеющих в результате заболеваний или травм различные стойкие нарушения жизненно важных функций организма и связанных с ними ограничений физических возможностей. Основной целью адаптивного физического воспитания является формирование и развитие двигательной активности, физических и психологических способностей, обеспечивающих адаптацию личности к своему состоянию здоровья, окружающей среде, обществу и различным видам деятельности.

Адаптивная физическая культура – это комплекс мер спортивно-оздоровительного характера, направленных на реабилитацию и адаптацию к нормальной социальной среде людей с ограниченными возможностями, преодоление психологических барьеров, препятствующих ощущению полноценной жизни, а также сознанию необходимости своего личного вклада в социальное развитие общества. Именно своей ориентацией на хронических больных и инвалидов адаптивная физическая культура отличается от одного из разделов общей физической культуры, который называется «оздоровительно-реабилитационная, или лечебная физическая культура или «двигательная реабилитация». Данный раздел, как отмечает Б.В. Евстафьев, посвятивший специальную монографию анализу основных понятий в теории физической культуры, «в качестве главной цели предусматривает восстановление временно утраченных функций после заболевания, травм и т.д.». [1, с. 28]. Также С.П. Евсеев в своей книге «Теория и организация адаптивной физической культуры» отмечает что, практическая востребованность креативных телесно-ориентированных практик очевидна. По мнению автора, их невозможно выделить в рамках адаптивного физического воспитания, адаптивного спорта, адаптивной двигательной рекреации и физической реабилитации. Если для здорового человека двигательная активность является естественной потребностью, реализуемой повседневно, то для инвалида – это способ существования, объективные условия жизнеспособности [2, с. 157].

Основной целью креативных (художественно-музыкальных) телесно-ориентированных практик необходимо считать приобщение инвалидов и лиц с отклонениями в состоянии здоровья к доступным видам деятельности, способным обеспечить им самоактуализацию, творческое развитие,

удовлетворение от активности; снятие психических напряжений и в конечном счете вовлечение их в занятия другими видами адаптивной физической культуры и в перспективе – профессионально-трудовую деятельность.

Основным каналом приобщения к ценностям физической культуры лиц с ограниченными возможностями является адаптивное физическое воспитание, охватывающий продолжительный период жизни (дошкольный, школьный, молодёжный возраст).

В структуре адаптивной физической культуры все её составляющие (адаптивное физическое воспитание, адаптивный спорт, адаптивная физическая рекреация, двигательная реабилитация) находятся в неразрывной взаимосвязи. Их единство определяется прежде всего применением физического упражнения как основного средства и метода достижения цели. Названное единство структурных элементов служит основанием, чтобы считать адаптивную физическую культуру целостной функциональной системой, где каждому структурному элементу присуща конкретная функция.

Основной особенностью адаптивного физического воспитания является то, что оно строится с учетом индивидуального и дифференцированного подхода к регулированию физической нагрузки, физической подготовленности и сенсорных возможностей детей, а также с учетом эмоциональной насыщенности. Эмоциональность занятий зависит от разнообразия упражнений, от общего тона проведения занятий, интонации и команды преподавателя. Меняется тембр звука (громко, тихо, мягко, строго) с учетом психического состояния учащихся, их быстрой утомляемости, специфических особенностей развития и восприятия учебного материала. При обучении незрячих двигательным действиям используются альбомы с рельефным изображением различных поз и движений, наглядные пособия, адаптированный спортивный инвентарь. Например, при формировании навыков ориентировки, с целью самоконтроля, на чехле вдоль длины матраса пришита шелковая полоса шириной 4-5 см. К нетрадиционному спортивному инвентарю относятся: озвученные мячи, мячи с веревочкой, которая крепится к поясу, и ребенок, потерявший мяч, имеет возможность без посторонней помощи его поднять, мяч с запахом ванилина, который пользуется как обонятельный ориентир, петельки для развития равновесия и формирования навыка правильной осанки, конус для развития вестибулярного аппарата и многое другое.

К общим задачам адаптивного физического воспитания в специальных (коррекционных) школах III-IV видов относятся:

- укрепление здоровья;
- воспитание волевых качеств;
- обучение жизненно важным двигательным умениям, навыкам;
- развитие физических качеств:
- быстроты, силы, ловкости, гибкости, выносливости.

В процессе адаптивного физического воспитания осуществляются не только общие задачи – развитие, обучение, воспитание, которые совпадают с образовательными задачами здоровых детей и отражены в программных документах, но и специальные задачи. Они имеют коррекционную, компенсаторную, профилактическую, а в случае необходимости, лечебно-восстановительную направленность.

В настоящее время в системе коррекционного физического воспитания применяются как общепедагогические средства (объяснение, рассказ, показ, моделирование и другие средства наглядности), так и средства физической культуры (физические упражнения, природные и гигиенические факторы). Средства физического воспитания преимущественно направлены на коррекцию и компенсацию недостатков физического развития, нарушения развития координационных способностей, воспитание двигательных качеств. Для увеличения мышечной массы рекомендуются упражнения с весом, для уменьшения рекомендуются нагрузки на выносливость в среднем темпе и выше среднего (ходьба, бег). Для коррекции нарушений осанки применяются упражнения ЛФК. Для развития двигательных способностей применяются упражнения гимнастики, ОРУ, элементы спортивных игр, различных видов спорта. Одним из главных вопросов в физическом воспитании аномальных детей является рациональное дозирование нагрузок.

Адаптивная физическая культура не только играет важную роль в формировании физической культуры ребенка, но и передает ему общечеловеческие культурные ценности. Каждый вид адаптивной физической культуры имеет свое назначение: адаптивное физическое воспитание предназначено для формирования базовых основ физкультурного образования; адаптивная двигательная рекреация для здорового досуга, активного отдыха, игр, общения; адаптивный спорт для совершенствования и реализации физических, психических, эмоционально-волевых способностей; физическая реабилитация для лечения, восстановления и компенсации утраченных способностей. Каждому из них свойственны собственные функции, задачи, содержание, степень эмоционального и психического напряжения, методы и формы организации. И вместе с тем они тесно взаимосвязаны и дополняют друг друга.

Литература:

1. Евстафьев Б.В. Анализ основных понятий в теории физической культуры. – Л., 1980.
2. Евсеев С.П. Теория и организация адаптивной физической культуры. –М.: Советский спорт, 2000.

Досбенбетова А.Ш., п.ғ.д., профессор

Әбдірахман М.Е., магистрант

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті

Избасханов А., аға оқытышы

Мардан Сапарбаев институты

ТУРИЗМ ЖӘНЕ ӨЛКЕТАНУ – ЖАСТАРҒА ПАРТИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫ ҚҰРАЛЫ

Аннотация

Қазақстанның ғажайып кең даласы – табиғаттағы кездесетін сирек құбылыс. Табиғаттың сан алуан керемет пейзажы өз кезегінде қазақ туризмін керемет дәрежеде дамытатыны сөзсіз. Бәрінен бұрын, ең ғажабы осы байлықты сауатты және дұрыс пайдаланудың нәтижесі – қазақ жастарының патриоттық сезімін шексіз биікке көтеретіні болып табылады.

Аннотация

Удивительная степь Казахстана - явление редкое в природе. Несомненно, разнообразие красивых ландшафтов, в свою очередь, существенно повлияет на развитие казахстанского туризма. Прежде всего, самое удивительное, что в результате грамотного и правильного использования этого богатства пробуждают патриотические чувства казахстанской молодежи.

Annotation

The amazing steppe of Kazakhstan is a rare phenomenon in nature. Undoubtedly, the variety of beautiful landscapes, in turn, will significantly affect the development of Kazakhstani tourism. First of all, the most amazing thing is that as a result of the competent and correct use of this wealth, the patriotic feelings of Kazakhstani youth have been lifted to immense heights.

«Азаматтық сана мен өз Отанына - Қазақстан Республикасына деген сүйіспеншілікті, патриоттық сезімді тәрбиелеу, мемлекеттік рәміздерді құрметтеу, халықтық дәстүрлерді құрметтеу» - бұл білім беру жүйесіндегі басты міндеттердің бірі болып Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында атап көрсетілген [1].

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Отанның патриоты болу дегеніміз - Қазақстанды жүрегіңмен алып жүру деген сөз» деп атап көрсетеді [2]. Патриоттық тәрбие - бұл елдің азаматына идеологиялық тәрбие беру жүйесіндегі мемлекеттік саясаттың бөлігі болып табылатын және идеологияны, адамгершілікті, патриотизмді, адамгершілік-психологиялық тұрақтылықты тәрбиелеуге, өз елінің мәдениеті мен тарихы туралы білімді игеруге бағытталған процесс.

Ғылыми әдебиеттерді талдау отандық және шетелдік педагогикада патриоттық тәрбие беру саласында белгілі бір тәжірибе жинақталғанын, А.А. Аронова, А.В. Барабанщикова, М.А. Терентия, Н.А. Белоусов, В.Ф. Фарфаровский, Т.М. Шишло, Д.Д. Светлова, Г.А. Самаретс, С.Қалиева, Қ.Жарықбаева, К.А.Ибрагим және т.б.

З.Н.Нурлигеновтің, Қ.М.Амантаевтың, Д.Н.Құрбановтың «Қазақстандық жастарға патриоттық тәрбие беру: тарихы мен болашағы» атты мақаласында қазақ халқының бай тарихы әрқашан өзінің патриотизмімен және Отанға деген сүйіспеншілігімен ерекшеленгендігіне назар аударылған [3].

Мысалы, алғашқы патриоттар деп - қазіргі Қазақстан аумағындағы алғашқы ұлттық мемлекет - Қазақ хандығының негізін қалаушы Керей мен Жәнібекті айтсақ болады. Екеуі де халыққа тәуелсіздік беруге тырысты және Қазақ хандығының хандықтың шекараларын қорғайтын мықты және тәуелсіз мемлекет болып қалуы үшін бәрін жасады. Жәнібек пен Керей қазақ халқының патриотизмін нығайтуға орасан зор үлес қосты.

Әскери-патриотизмнің мысалы - Жәнібектің ұлы Қасым хан. Ол халықты Отан үшін күресуге, өз халқының мәдениетін бағалауға және сүйуге, әдет-ғұрыптар мен әдет-ғұрыптарды құрметтеуге шақырды. Патриот ретінде Қасым хан хандықтың шекараларын кеңейте алды, халқының санын миллионға дейін көбейтті, қазақ қоғамының өзіндік конституциясы - «Қасымхандық қасқа жолы» («Қасым ханның жарқын жолы») шығарды, бұл қоғамдағы қатынастарды, қоғамның басқа мемлекеттермен байланысын реттеуге көмектесті [4].

Университеттің гуманитарлық циклінің пәндері жастарға және студенттерге патриоттық тәрбие беруде үлкен мүмкіндіктерге ие: философия, Қазақстан тарихы, педагогика, әдебиет, қазақ және шет тілдері және т.б.

Студенттің жеке басының дамуы белсенділікте болатындықтан, болашақ мұғалімдерді студенттерге патриоттық тәрбие беру міндеттерін жүзеге асыруға даярлау оқу процесінде және сыныптан тыс уақытта жүзеге асырылатындығын ескеру қажет. Педагогикалық процестің мәнін осылай жүзеге асыру болашақ мұғалімдердің мектеп оқушыларына патриоттық тәрбие беруге дайындығын қалыптастыруға келесі қосымша мүмкіндіктер береді деп санаймыз: оқушылардың сыныптан тыс жұмыстардың адамгершілік-патриоттық мазмұны бар бұқаралық, ұжымдық-топтық және жеке формаларын өз еркімен таңдау мүмкіндігі; педагогикалық практика кезеңінде мектеп оқушыларына патриоттық тәрбие берудің студенттердің өзіндік тәжірибесін тереңдету және кеңейту мүмкіндігі.

Жастарға патриоттық тәрбие берудегі маңызды бағыттардың бірі - туризм және өлкетану жұмыстары. Студенттерді мектеп оқушыларына патриоттық тәрбие беруге даярлаудың тиімді құралдарының бірі - олардың «Жасыл Ел» акциясына, «Батырлар Жолымен» - «Қымбатты Даңқ» жобасына қатысуы. ауыл), ескерткіштерді қалпына келтіру және Ұлы Отан соғысы кезінде қаза тапқан қазақстандықтардың есімдерін қалпына келтіру.

А.Я.Коменскийдің еңбектерінде «Тәрбиелеу – бұл келешек өмірге дайындық емес, бұл өмір үрдісі» деп жазып кеткен еді [5, 3 б].

Қазақстан – бұл таулы шыңдар мен шексіз дала, бұл алуан түрлі маршруттар. Бұл жерде кез-келген туристік жорықтар жасауға болады. Олар: демалыс күндеріндегі далалық және категориялы көп күндік жорықтар мен саяхаттар, жаяу экспедициялар, қыста шаңғымен, су арқылы байдаркамен, катамаранмен, велосипедпен де, мотоциклдерменде түрлі саяхаттар жасауға мүмкіндік бар. Өзендердің көгілдір таспасы, аппақ қардай таулар мен мұздықтар, күн сәулесі шағылысатын шөлді далалары, жасыл алқаптар, терең үңгірлер – міне осының бәрі Қазақстанның сарқылмас туристік мүмкіндіктері. Кез-келген жыл мезгілінде және кез-келген бағытта туристік маршруттың жаңа қызықты жолдарын салып өтуге болады.

Жас жеткіншектерге туристік тәрбие беру балалар бақшасынан басталады. Туризм арқылы балалар көп нәрсені үйренеді. Жанға жайлы салқын

самал табиғат аясында жорықтарға шығып, туған өлке табиғатын тамашалайды, зерттеу-іздістіру жұмыстарын жүргізеді, денелерін шынықтырады, ұйымшылдыққа тәрбиеленіп, қоршаған ортаны танып біледі. Туристік жорықтардың денсаулықты нығайтуға баланың қалыпты өсуіне үлкен ықпалы болады.

Балалар-жасөспірімдер туризмінің маңызды мақсаттарының бірі спорт ретінде, сауықтыру және қызмет түрі ретінде балаларды тәрбиелеуде үлкен мемлекеттік маңызға ие адамның және толығымен қоғамның салауатты өмір салтын қалыптастыруы болып саналады.

Балалар және жастар еліміздің келешек ұрпағы екенін назарға ала отырып, қазіргі экономикалық жағдайда әдептілік бағытын жоғалтып, нашакорлық және қылмыстық ортаға жастардың түсіп кетуіне жол бермеуіміз керек. Бүгінгі таңда еліміздегі балалардың туристік қозғалысы алдында келесідей міндеттер тұр:

- жас ұрпаққа ғажап әлем спорттық туризмді жандандырып, оны дамыту;
- тиімді түрде қала және табиғат ортасында жасөспірімдердің аман қалуын, өмірлік қиындықтарды жеңе білуді үйрету [6, 45-46 бб].

Туризм ұзақ уақыт немесе бірнеше күн ішінде орындалатын жаяу жүру, велосипедпен серуендеу, жүзу құралдарымен саяхат жасау, физикалық жаттығулардың формасы ретінде, сонымен қатар табиғи орта жағдайларында белсенді ойын түрлері формасы ретінде өскелең ұрпақты сауықтыратын басты құралдың бірі болып табылады.

Елімізде болып жатқан жаңа экономикалық қатынастар балалардың спорттық-сауықтыру туризмінің мәселелерін қиындатып, массалық туризмнің ұйымдастырушылық базасы мен негізгі материалды қызметінің үрдісіне біршама өзгерістер алып келді. Егер 90-шы жылдардың басында балалар туризміне қатысты сұрақтармен білім беру жүйесі айналысса, қазіргі уақытта бұл жағдай түбегейлі өзгерген. Балалар туризмін дамытушы субъектілер ретінде коммерциялық фирмалар да, қоғамдық бірлестіктер де пайда болды. Сондықтан балалар туризмін дамыту тек қосымша білім беру қызметі көзқарасынан ғана емес, бұл бағыттың экономикалық тиімділігі тарапынан да қарап, балалар туризмін дамыту үлкен кәсіби тәжірибені талап етіп, зерттеу қажеттілігін туындатады [7, 80 б].

ҚР спорттық-сауықтыру туризмі жүйесіндегі балаларды сауықтырудың зерттеу өзектілігі ең алдымен елімізде іске асырылып жүрген әлеуметтік-экономикалық реформаларға, балаларды сауықтырудың жаңа мемлекеттік жүйесінің құрылуына себебін тигізеді. Оданда басқа қазіргі таңдағы ҚР дамуында бұл тақырып аз зерттелген және ол ешбір нормативті, әдістемелік немесе экономикалық әдебиеттерде көрсетілмеген, ал жаңадан ғылыми зерттеулерді енгізу қазіргі таңдағы балалардың спорттық-сауықтыру туризмінің дамуына өте қажет. Біздің еліміздің индустриалды-инновациялық даму стратегиясында және ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтің Қазақстан халқына жолдауында туризм маңызды келешегі бар жоба деп анықтаған. Бірақ бәсекеге қабілетті отандық туристік индустрияны құру, білікті мамандандырылған туристік кадрларды дайындау және тәрбиелеу, халықаралық қоғамда Қазақстанның туристік имиджін қалыптастыру және туризмнің приоритетті түрін дамыту үшін әлі де көптеген жұмыстарды атқару керек. Ең алдымен жаңа экономикалық жағдайда келешекте жұмыс істейтін жас ұрпаққа басты назарды аудару керекпіз. Өкінішке орай соңғы 15 жылдың ішінде білім мекемелерінің массалық жұмыстарында туризм ең өзекті тақырып болған емес. Көбіне балалар-жастар туризмін дамытуға қосымша білім беретін салалар жүзеге асыратын.

Арнайы мамандандырылған мекемелер категориясының бірі деп балалардың туристік базасын айтуға болады. Базасының жарты бөлігі өзінің мемлекеттік немесе муниципалды мәртебесін алып қалған, ХХ ғасырдың 90-шы жылдары басқалары жекешелендіріліп немесе жеке меншік атанған болатын, бірақ олар оқушылармен жұмыстарын тоқтатқан емес.

Мұндай мекемелерде сауықтыру және демалысты ұйымдастыру әдеттегідей жолдамаларды сату жолымен іске асырылады, сонымен бірге сатушы ретінде білім беру органдары да, жастар жұмысы бойынша әлеуметтік қорғау мекемелері де болатын еді. Балалар туристік базасының бөлімі Әлеуметтік сақтандыру Фонды бойынша қаржыландырылады. Балалар туризмін дамытумен айналысатын қоғамдық ұйымдар ішінен арнайы мамандандырылған қоғамдық ұйымдарды (туристік клубтар) және көп профильді бірлестіктерді (әскери-патриоттық, скауттық және тағы басқа әр түрлі Кеңес жастары ұйымдары) атауға болады [8, 18 б].

Туризм индустриясы экономиканың басқа салаларынан туристік бизнестен түскен пайда бір мезгілдік сипатқа емес, туристік қызметті

тұтынушылар мен осы қызметтерді өндіретін өндірушілер арасындағы сенімді қатынастардың нығаюы арқасында артуымен ерекшеленеді. Сондықтан, жасөспірімдер мен жастарды ерте жасынан туризммен айналысуна қарату, жастарға жоғары эмоционалды қабылдау кезінде туристік өнімдердің ең жақсы үлгілерін көрсету есейген уақытта олардың туристік саяхаттар мен сапарларға шығу қажеттілігі туындайды. Оданда басқа, балалар туризмін дамыту туризмді өзінің негізгі кәсібі етіп және т.б. мәселелерді шешетін жастардың санының артуына да әкеледі, ал ол өз кезегінде қазіргі таңда өте қажетті туристік кадрларды дайындау проблемасын шешуі мүмкін.

Туризмді психология саласынан қарастырғанда, туризм қазіргі қоғамда көптеген өзекті мәселелерді жастардың бос уақыттарын дұрыс өткізбеуі, нашақорлыққа бейім болуы, темекі тарту сияқты мыселелерді шешуші құралдардың бірі болып саналады. Бос уақыттың және энергияның көп болуынан жастар өзін дұрыс жүзеге асыра алмауынан, стресс, депрессияның пайда болуына, стандартсыз және барабар емес реакцияға алып келетін алуан түрлі психологиялық жағдайларға тап болады, нәтижесінде денсаулыққа физикалық та, психикалық та зиян келтіреді.

Туризм және өлкетану - өскелең ұрпақты тәрбиелеу және білім беру жүйесінде, салауатты өмір салтын қалыптастыруда, сонымен бірге демалысты ұйымдастыру, рухани және физикалық күштерін қалпына келтіруге мүмкіндік беретін маңызды құрал.

Егер бала бір немесе бірнеше күнге сапарға кетсе, ол қалалық өмірден тынығып, барлық стресс пен түңілуден демалып қайтады. Қала ортасынан бірнеше уақытқа сапар шегу социумның қолайсыз әсер етуінен өте пайдалы терапия болып саналатынына сіздер де келісесіздер деп ойлаймын. Туризм және өлкетанумен айналысу – салауатты өмір салтын қалыптастыру және сауықтырудың формасы, тәрбие және оқу үрдісінде өзін-өзі жүзеге асыру жолдары болып табылады [9, 28 б].

Біздің пікірімізше, атқарылып жатқан жұмыстардың мазмұны мен дамуы Қазақстандық патриоттыққа тәрбиелеуге бағытталуы тиіс. Оқушыларға психологиялық және моральді, физикалық көмекті туризм мен өлкетанудың даму мен қалыптасу құралдарымен әсер етуі керек. Туристік дағдыларды арттыру, сауықтыру еңбектерін өз еркімен ұйымдастыру, алынған дағдыларды өмірде кездесетін қиын жағдайларда қолдану үшін қажет. Егер мектеп

ордаларында мақсатты және жүйелі түрде белсенді туристік қызметпен айналыса отырып, салауатты өмір салтын насихаттаса, онда балалар жақсы жетіліп, психологиялық және физикалық шынығып, өз еркімен өмірге дайын болады.

Елордамыз – Нұрсұлтанда балалар-жасөспірімдер туризмінің дамуына қосқан үлесі өте зор. Балалар туризмінің тарихы Астана қаласында ХХ ғасырдың 60 жылдарынан басталады, яғни сол жылдары Гуляев В.Е. басқарған облыстық білім беру бөлімінде жас туристердің облыстық стансасы ашылды. Астана қаласының Білім басқармасы «Жас саяхатшылар станциясы» Мемлекеттік мекемесі 2005 жылдың қыркүйек айының 27-сінен бастап өз жұмысын атқаруда. Қалалық Жас саяхатшылар стансасы 2005 жылдан қалыптасып жұмыс істеп келеді. 47 топта 600-ден астам астаналық оқушылар қазақ және орыс тілінде әр түрлі үйірмелерде айналасып келеді. Қазіргі таңда астана қалалық «Жас саяхатшылар стансасының» директоры ҚР білімінің құрметті қызметкері, ҚР туризмінің құрметті қызметкері, туризм бойынша ҚР атақты нұсқаушысы, СО бас нұсқаушысы, спорт шебері кандидаты балалар жасөспірімдер туризмі және өлкетануының халықаралық академиясының академигі, академиялық жоғары марапаты «Алтын компас» және көптеген медаль және төсбелгінің иегері Шаяхметов Асхат Галиұлы. Стансада жалпы екі бөлім бар: әдістемелік бөлімі және көпшілік-ұйымдастыру бөлімі. Станцияның үйірмелеріне қатысып жүрген балалардың саны: 640 оқушы. Балаларға арнап тегін түрде қызмет ететін әр түрлі үйірмелер ашылған: «Бардтық өлең», «Жас нұсқаушылар туризмі», «Тау туризмі», «Жаяу туризмі», «Жартасқа өрмелеу», «Спорттық бағдарлау», «Жас археологтар», «Жас экологтар», «Жас экскурсоводтар», «Шығын туризм», «Жас велотуристер», «Жас туристер», «Өлкетанушы-туристер», «Географ-өлкетанушылар», «Спелеотуризм», «Жас этнотуристер», «Изотуризм». Үйірме қызметкерлері үшін тақырыптық-оқу, авторлық және бейімделген бағдарламалар әзірленген.

Кешегі ел-жұртын оята алмай зар шегіп өткен ұлы Абайда өз ұлтына деген сүйіспеншілік сезімі қандай болып қалыптасқан еді? Ажал құрығы үйіріліп тұрған қатер астында, өз өмірлерінен гөрі, тәуелсіз, бостандықты, ұлттық асыл мұратты бәрінен жоғары қойып, биік ұстап, бастарын өлімге тігіп, сол идеялары жолында мерт боп кеткен Алаш арыстарында ше? Әрине, біз олардың өз ұлтының нағыз патриоттары болғанын жақсы білеміз. Бірақ біздің бұл жердегі осы бір «патриотизм» деген атаудың атын атап, қолданып жатқандағы бар біліп

болғанымыз, оның өз ұлтына деген жанпида сезім мен көзқарасты білдіретіндігі ғана [10, 37-39 бб]

Талай арыстарды өз ұлты үшін жандарын қиюға итермелеп, шексіз берілдіріп қойған сезім қандай идея арқылы пайда болып жатты? Құрылыс түзілісі жағынан қандай болып қалыптасты? Тек бұл жағына келгенде бізге ештеңеде мәлім емес. Соңғы кезде қоғамда, осы патриоттық тәрбиенің қажеттілігі жайлы көтерген мәселелер, жиі-жиі талқыланып та жатыр. Бірақ әліге дейін бұл сезімді баяғы ескі ізбен, батырлар жырын жаттату арқылы қалыптастыруға болады деп ойлайтындардың мардымсыз ұсыныстары тұщымды жауап болмай тұр.

Олай болса, мынау ұлттық ортамызда, осы айтылып жатқан өз ұлтымызға деген патриоттық сезім деген сезімді қалай қалыптастырамыз? Әрине, өз ұлттық ортамызда, өз ұлтымызға деген, сүйіспеншілік сезімді қалыптастырып шығаруымыз үшін, бізге ең алдымен, өз ұлтымызға деген көзқарасымызды патриоттық көзқарас етіп қайта қалыптастыруымыз керек. Яғни патриоттық көзқарас жоқ жерден ешқандай патриоттық сезім де шықпайды. Біз айтып жүрген патриоттық сезіммен патриоттық көзқарас ұғымдары екеуі екі бөлек болып, бір-бірінен ажырап тұратын түсініктер. Ендеше, патриоттық көзқарас деп отырғанымның өзі не? Бұған өзімізше жауап та беріп көрейік.

Этносаясат теориясы бойынша, дүниеде адам баласының өз ұлтына байланысты қалыптасатын таным, түсінік көзқарасының үш бөліктік түрі болады. Дәлірегі, нигилистік, космополиттік және патриоттық деп аталатын үш-ақ түрі бар. Оның біріншісі, өз ұлтын өзге ұлттан кем санап, өзін осы ұлттың өкілі болғандығы үшін кеміс көріп, менсінбеушілікпен жек көретін болып қалыптасқан көзқарастағылар. Екіншісі, дүниеде адамзат баласының ұлтқа, нәсілге бөлінбей, бүтіндей ұлтсыздықты, тексіздікті, бір сөзбен қайырғанда, тамырсыз біртұтас адамзат қоғамына айналуына мақұлдаушылықпен қарайтын көзқарастағылар. Негізінен бұлар өз ұлтының ұлт ретіндегі ұлттық арнамысының не екендігін нақты ашып, айырып, тани білмейтіндер. Ең алдымен, оларда өз ұлтының асыл тегін, жаратылыс қалпын, тахуалық сезіммен сүйе білушілік қасиеті жоқ. Ал бұл сезім жоқ болып тұрған жерде, олар ұлтымыздың ұлт ретіндегі ең қатаң қорғалынуы тиіс, ең басты да, ең негізгі де көрсеткіші – ұлттық намыс дегеннің не екендігін айырмайды. Ел басына күн туып заман ауа қалған жағдайда да елін, ұлтын сатып шыға келетін сатқын жаратылыстылар да

осы топтағылар болмақ. Мұндайда қашанда өз позициясында тапжылмастан нық тұрып қалатындар, тек өз ұлтын шын, әрі дұрыс сүйе білетін нағыз патриоттар ғана. Яғни, бұл өз ұлтына байланысты қалыптасатын көзқарастың үшінші түрі деп атап, енді таныстырғалы отырған, өз ұлтының таза қанды, таза тәнді, адал жаратылысты қалпына шаң тигізуге де қимай, оның былғанып, бүлінуіне әсте жол қоймау идеясын ұстанып қалыптасқан, патриоттық деп аталатын көзқарастылық. Негізінен бұл көзқарас өзі барлық істің жетекшісі болып, ең маңызды орынды иеленетін, сезімнен құралған [11, 9-11 бб].

Біздің пікірімізше, әр азаматтың бойында қазақстандық патриотизм сезімін қалыптастыру үшін әр ұлт пен ұлыстың тек өз мәдениетін ғана танып білуі жеткіліксіз, сонымен қатар олар бір - бірін танып біліп, құрметтеуі тиіс. Кез келген қазақстандық қазақ халқының тарихы мен мәдениетін, өз болмысында еш бұрмалаусыз танып, білуі шарт.

Патриоттық сезімнің объектісі мен қайнар көзі - Отан десек, оның мазмұны: туған жер, табиғат, оның байлықтары, тіл, дәстүр, тарихи ескерткіштер, туған өлкедегі тамаша киелі орындар. Олардың адам көкірегіне жылылық, жақындық, туысқандық сезімдерді ұялатып, ізгі де ерлік істердің қайнар көзіне айналуы патриотизмге тәрбиелеудің арқауы. Қасиетті сезім ананың сүтімен бірге өзінен - өзі келмейтін баланың бойында біртіндеп қалыптасатын күдіретті сезім. Бұл сезім әркімде әр кезеңде оянып, кейін кәметке келгенде біржола буыны қатып, тәжірибемен, уақытпен, біліммен, қоршаған ортаның ықпалымен, балабақша, отбасы, мектеп, жоғарғы оқу орындары, бұқаралық ақпарат құралдары, қоғамдық ұйымдар мен қозғалыстар әсерімен қалыптасады. Патриоттық сезім тұлғада тәрбие арқылы өсіп жетіліп патриоттық сана түрінде қалыптасады. Сондай-ақ жеке адам өз ұлтының қасиеттерін бойына сіңіруі керек.

Біз сол сұрақтың жауабын іздеуге тырыстық. Экскурсия ол қолмен ұсталып, көзге көрінетін тарихи мәдени нысандардың мән-мағынасын, қырсырын танытатын, болған оқиғаларды ішкі дүниенің сезінуге мүмкіндік беретін, адамға үлкен әсер тигізетін, рухани дүниесін байытатын, білімін көтеретін туризм саласының жүрегі. Тек экскурсия кезінде ғана адам нысанға немесе тарихи жерге барып толық ақпарат ала алады. Ал ол ақпаратты жеткізетін – экскурсовод. Әр экскурсоводтың алдында алғышарт ретінде келесі міндеттер тұру керек:

- Экскурсантты Отанын сүйуге, туған жерге махаббатын оятуға баулу;
- Экскурсантты халқын, ұлттық мәдениеті мен дәстүрлерін жақсы көріп, сыйлауға шақыру;
- Туған жердің табиғатын қорғауға ынталандыру, махаббатын ояту;
- Мемлекеттік тілді, туған тілді сыйлау, құрметтеуге, жақсы көру сезімдерін қалыптастыру;
- Экскурсантты Отанға қызмет етуге, Отанға деген құдіретті сезімдерді ояту;

Бұл міндеттерді қалай жүзеге асыруға болады?

Ол үшін мүмкіндігінше экскурсияларды көбіне қазақ тілінде, яғни өз тілімізде жүргізуіміз керек. Қазақ тіліндегі экскурсиялардың бар екендігі жайлы халыққа насихаттау керек, ана тіліміздегі экскурсияларға сұранысты арттыру қажет. Оның аздығын өзімнің экскурсиялық қызметтегі тәжірибиемде де байқадым. Мәселен, бір айда орыс тілінде шамамен 5-8 экскурсияға, шетел тілдерінде 4-5 экскурсияға тапсырыс берілсе, қазақ тіліндегі экскурсияларға айына 2 көп болса 3 экскурсияға ғана тапсырыс беріледі [12, 56-57 бб].

Сынып сағатының формасы ерекше болды және саяхат ойыны стилінде жасалған. Ол бейне және фотоматериалдарды, сондай-ақ қатысушылар алдынала дайындаған шағын нобайларды көрсететін ұжымдық ойын тапсырмаларынан тұрды. Студенттер шетелдіктер, экскурсия жетекшілері және аудармашылар ретінде әрекет етті. Саяхат ойынының әр кезеңінде қонақтарға Оңтүстік Қазақстан облысының белгілі бір аймағының: Шымкент, Сайрам және Түркістанның қасиетті жерлері туралы айтылды. Ерекше тақырыптағы көріністердің арқасында қатысушылардың қазақ және орыс тілдерін ғана емес, сонымен қатар ағылшын тілін жетік білетіндігін де байқауға болады. Оқушыларды «Құпия белгілер» жұмбақ ойыны қызықтырды. Дамыған шығармашылықпен қатар, сынып сағатын ұйымдастырушы патриотизм, туған жерге деген сүйіспеншілік сияқты маңызды тақырыпты атап өтті, сонымен қатар біздің заманымызда маңызды болып табылады, біздің мақтанышымыздың тақырыбы болып табылатын Отанымыздың қасиетті орындарының тақырыбына жауапкершілікпен қарауға шақырды.

Сынып сағатын ұйымдастырушылар «қасиетті» таулар, үңгірлер, өзендер, табиғи шекаралар, ежелгі қоныстар, ерекше табиғат құбылыстары

орындары, ата-баба қасиетті орындары, қорғандар мен қорымдар, діни ғибадат объектілері, мемориалдық орындар сияқты табиғи ландшафт нысандары туралы айтты. шайқастар мен ерліктер, ұлы адамдардың өмір сүру орындары, әулиелер, кесенелер, ғибадатханалар және басқа да табиғи мәдени-тарихи мұралардың ескерткіштері, мұнда ғибадат ету қазақ халқының рухани дәстүрлерінің негіздерінің бірі болып табылады.

Студенттер ерекше назармен Оңтүстік Қазақстанда қасиетті жерлер картасы жасалғанын атап өтті. Оңтүстік Қазақстан облысының аумағында орналасқан және қазақ халқы үшін ұмытылмас құнды 100 ерекше ескерткіштердің тізімін тарихшылардың, сәулетшілердің, өлкетанушылардың және музей ісінің ардагерлерінің арнайы тобы ұсынды. Мемлекет басшысының жеке пікірі де баса айтылды. Мәңгілік және мызғымас құндылықтардың қатарына Нұрсұлтан Назарбаев табыстың басты факторы болып табылатын ұлттық рухтың болуын қосты. Сондықтан карта бойынша жұмыс жасайтын аймақтық топтың алдында жауапты міндет тұрды: облыста саналатын 1281 ескерткіштің ішінен ұлттық құндылықтарды таңдаңыз. Бүкіл Қазақстан бойынша есте сақтау орындарының біртұтас желісін, Қазақстанның қасиетті жерлерінің мәдени-географиялық белдеуін құру - бұл, Президенттің айтуынша, ұлттық бірегейліктің элементтерінің бірі. Жобаның міндеті - осы география туралы түсініктерін кеңейту, шетелдік мәдени әсерлерге адекватты реакция жасауға және жат идеологиялық ықпалға қарсы тұруға қабілетті бірыңғай ұлттық символиканы және ұлттық иммунитеттің принциптерін дамыту [13].

Сынып сағатын ұйымдастырушылардың өздері ақпараттарды рәсімдеуде және ұсынуда өте креативті болды: әр оқиға мен сахналандыруда киелі жерлер бейнеленген слайдтар мен бейне материалдар қосылды. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Шымкент елді мекені, Сайрам қаласының фотосуреті және Оңтүстік Қазақстан облысының табиғатының әсемдігі сияқты танымал орындарға көп көңіл бөлінді. Сондай-ақ, студенттер белгілі қазақ композиторы В.Рахмадиевтің «Туған жер» әнін шырқады.

Сонымен, болашақ мұғалімді мектеп оқушыларын патриоттық тәрбиеге баулу міндеттерін жүзеге асыруға дайындау барысында ең алдымен мынаны атап өту керек:

- ол қандай мақсатты көздейді - кең мағынада - бұл баланың әлеуметтенуі, ол біздің ұмтылыстарымыз бойынша, оның бойында Отанға деген сүйіспеншілік,

мейірімділік, жауаптылық сияқты адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру үшін оң болуы керек;

- білім беру жұмысында студенттердің рухани-адамгершілік білімімен ұштастыра кешенді тәсілді жүзеге асыру;

- мектепте балалар үшін жайлы және моральдық тұрғыдан сау жағдайлар жасау, олардың құқықтары мен өмір қауіпсіздігін қорғау, зиянды ықпалдың алдын алу және осы мақсаттар үшін белгілі іс-шаралар ұйымдастыру үшін әлеуметтік педагогтың басқа мұғалімдермен өзара әрекеттестігі;

- бұқаралық ақпарат құралдары достық пен өзара түсіністік принциптеріне негізделген этносаралық қатынастар саясатын көрсететін мақсатты бағдарламалар мен айдарлар ұйымдастыруға; студенттерге патриоттық тәрбие беруде жинақталған тәжірибені зерделеу, тарату және пайдалану туралы ақпараттарды уақытылы және мағыналы түрде алмасуды жүзеге асыру;

- мектеп оқушыларына рухани-адамгершілік білім беру мәселелерін шешуге қабілетті мұғалімдердің біліктілігін арттыруға арналған біліктілікті арттыру университеттері мен институттары; осы мәселе бойынша мұғалімдер мен мектеп оқушылары үшін бірлескен ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, оқу-әдістемелік, ғылыми-көпшілік әдебиеттерді, аудио-бейне әдістемелік құралдарды басып шығару;

- іздеу және зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудағы университеттер мен басқа оқу орындарының өзара әрекеті: оқытушыларды, дарынды жастарды туған жердің тарихын, фольклорын, халықтардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын жергілікті материал бойынша зерттеу үшін бірлескен ғылыми жобалар жасауға кеңінен тарту.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы // Казахстанская правда. - 2007, 15 тамыз.

2. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан - 2050» стратегиялары қалыптасқан мемлекеттің жаңа сайысы бақыты. Дәріс курстары. - Тараз, 2012. -- 34 б.

3. Нурлигенова З.Н., Амантаева К.М., Курбанова Д.Н. Қазақстан жастарына патриоттық тәрбие беру: тарихы мен болашағы // Жас ғалым. - 2017. - № 45. - S. 160-163.

4. Алипинова М. Псков: Батырлар Жолымен. // Казахстанская правда. – 2010, 16 сәуір. - С. 6.
5. Құсайынов А. «Білім және Реформа», Алматы, 2006ж.
6. Әбдіғали Б. «Қазақ ұлтын қалай қалыптастырамыз?» // Егемен Қазақстан.- 21.07.2009
7. Долженко Г.П. «Экскурсионное дело».- Мәскеу, 2006
8. Линдерт П.Х. Әлемдік экономикалық қатынастар экономикасы М.: Прогресс, 2002.
9. Добрецов А. Қызметтер экспорты және халықаралық туризм // Экономика және өмір. -2005 ж.
10. Казаков А. ТМД-ның ортақ туристік кеңістігі: қиын жолға алғашқы қадамдар // Сыртқы сауда 2008 ж., № 11 - 12.
11. Легорнев С.Ф.Ашық экономикадағы туризм // Мәскеу университетінің хабаршысы. -2009 ж.
12. «Саяхат және туризм» журналы материалдары негізінде // Turinfo 2005. №4.
13. Қазақстан тарихы: Жалпы білім беретін мектептердің 7 (6) сыныбына арналған оқулық / Н.С.Бакина, Н.Т.Жанақова-Алматы: Атамұра, 2017.-240 ж.

CONTENTS

МУЗИКА И ЖИВОТ	3
Ахметова Ж.О. МУЗЫКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	3
Абильдаева А.И. ХАЛЫҚ ӘНДЕРІН ЗАМАНАУИ ӘНДЕРГЕ БЕЙІМДЕУДІҢ МАҢЫЗЫ	7
Баймуханова Ж. А. ПРОБЛЕМЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИСКУССТВЕ И КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ КАЗАХСТАНА.....	10
ПЕДАГОГИЧЕСКИ НАУКИ	
Алиева Д.А. ПОДКАСТЫ КАК ИНТЕРАКТИВНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ	23
Проблеми на обучението на специалисти	
Ахметжанова Ж.Б., Абдрахманқызы Б. АБАЙ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ – УАҚЫТ ТЫНЫСЫ	26
Методически основи на учебния процес	
Хрущев В.А., Омарова М.Т. ПРОБЛЕМА СОЦИАЛЬНО – ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ ПО РАЗВИТИЮ АДЕКВАТНОЙ САМООЦЕНКИ ВО ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	29
Съвременните методи на преподаване	
Балабекова А.А. ҚАШЫҚТЫҚТАН МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ .	32
Баймусаева Б.Ш., Ақылбек А.С. ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІ ДАМУДАҒАН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНДА ТҰТЫҚПАНЫ ТҮЗЕТУ КЕЗІНДЕ ОЙЫН ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ	35
Баймусаева Б.Ш., Кривоногова В.А. МЕТОДИКА РАБОТЫ СО СКАЗКОЙ КАК СРЕДСТВОМ РАЗВИТИЯ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ РЕЧИ ДОШКОЛЬНИКОВ.....	39
Баймусаева Б.Ш., Асанқызы А. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫС БАРЫСЫНДАҒЫ ОЙЫННЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ РӨЛІ	42
Баймусаева Б.Ш., Бондаренко С.В. МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГРОВЫХ ПРИЕМОВ В КОРРЕКЦИИ ЗАИКАНИЯ У ШКОЛЬНИКОВ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ.....	45

**Алпысов С.Т, Горохов А.С, Сотниченко Е.А ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН
МЕКТЕПТЕ САПТЫҚ ДАЯРЛЫҚТЫ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 48**

Социална педагогика

**Баймусаева Б.Ш., Ахмедова Д.Д. МЕТОДЫ И СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ
ОБРАЗНОСТИ РЕЧИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА..... 51**

**Баймусаева Б.Ш., Мадумарова Д.И. ОСОБЕННОСТИ АДАПТИВНОГО
ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ С ООП 55**

**Досбенбетова А.Ш., , Әбдірахман М.Е., Избасханов А., ТУРИЗМ ЖӘНЕ
ӨЛКЕТАНУ – ЖАСТАРҒА ПАРТИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫ ҚҰРАЛЫ... 58**

CONTENTS..... 71

286058

286241

286392

286277

286132

286274

286240

286247

286249

286250

286251

286286

286248

286252

286317